

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

**NETHOLISMUS U DĚTÍ A MLÁDEŽE
V SOUVISLOSTI S JEJICH VOLNÝM ČASEM
A RODINOU**

Bakalářská práce

Autor: Barbora Bečková

Vedoucí práce: PhDR. Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a všechny informační zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 6. dubna 2015

Barbora Bečková

.....

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDR. Mgr. Petře Potměšilové, Ph.D. za její odborné, vstřícné a laskavé vedení práce a cenné připomínky.

Obsah

Úvod.....	7
1 DĚTI A MLÁDEŽ.....	9
1.1 Děti - pubescence	9
1.2 Mládež - adolescence	10
1.3 Životní styl dětí a mládeže v dnešní době.....	11
2 VOLNÝ ČAS.....	12
2.1 Definice volného času	12
2.2 Funkce volného času	13
2.3 Volný čas v rodině	14
2.4 Možnosti využití volného času v dnešní době	16
2.4.1 Souběžné volnočasové aktivity	17
2.4.2 Ostatní volnočasové aktivity	17
3 RODINA	18
3.1 Definice rodiny	18
3.2 Uspořádání rodiny	19
3.3 Základní funkce rodiny	19
3.4 Typologie rodin.....	20
4 INTERNET	22
4.1 Co je to vlastně internet	22
4.2 Funkce internetu.....	22
4.3 Co internet dává a bere.....	23
4.4 Nebezpečí internetu.....	24
4.4.1 Kyberšikana.....	24
4.4.2 Kybergrooming	24
4.4.3 Stalking/kyberstalking.....	24

4.4.4 Sexting.....	25
5 SOCIÁLNÍ SÍŤE	26
5.1 Pojem sociální síť.....	26
5.2 Nejpoužívanější sociální síť.....	27
5.2.1 Facebook	28
5.2.2 Ostatní sociální síť	30
6 VIRTUÁLNÍ ZÁVISLOSTI.....	31
6.1 Definice závislosti.....	31
6.1.1 Patologická závislost	31
6.2 Virtuální závislosti – netholismus.....	32
6.2.1 Symptomy netholismu.....	33
6.2.2 Důsledky závislosti na internetu.....	34
6.2.3 Rizikové činitele.....	35
6.2.4 Sociální síť jako zlo.....	36
7 PREVENCE VIRTUÁLNÍCH ZÁVISLOSTÍ.....	38
7.1 Prevence	38
7.1.1 Rozdělení prevence	39
7.2 Projekty v oblasti prevence rizikového chování na internetu	39
7.2.1 Centrum PRVoK	39
8 PRŮZKUM	41
8.1 Cíl průzkumu.....	41
8.2 Stanovení výzkumných otázek.....	41
8.3 Popis průzkumu.....	42
8.3.1 Metody získávání dat.....	42
8.3.2 Vzorek výzkumu	42
8.3.3 Metody analýzy dat	42

8.4	Analýza získaných dat	43
8.5	Závěry z průzkumu	56
	Závěr práce	58
	Seznam literatury	59
	Přílohy	64

Úvod

Do trávení volného času lidí stále více prostupují média, jenž jsou hlavně pro děti a mládež velkým lákadlem. Zřejmá je tedy povinnost rodičů i pedagogů tato fakta sledovat a přizpůsobovat jim svůj výchovný vliv na děti a dospívající.

Téma, které jsme si zvolili pro psaní bakalářské práce jsou moderní závislosti, které mohou dětem a mladým dospělým v dnešním světě jednoduše skřížít správný vývoj osobnosti a přinést mnoho problémů zdravotních či sociálních.

Pod pojem moderních, nazývaných též virtuálních závislostí řadíme problém **netholismu**, tento výraz označuje **závislost na internetu a s ním spojený fenomén sociálních sítí**, obzvláště Facebooku, který vnímáme jako nástroj pozitivní, ale také negativní. V bakalářské práci představujeme Facebook, ale i ostatní hojně využívané sociální sítě v České Republice.

Znát téma netholismu vidíme jako velice důležité pro všechny sociální pedagogy a stejně tak rodiče. Proto v této souvislosti je cílem bakalářské práce přinést informace všem rodičům, pedagogům i veřejnosti v oblasti netholismu. Naše poznatky zajisté mohou využít při svém praktickém působení na děti a mládež.

Práce se zaměřuje na věkové kategorie dětí a mládeže, proto se jimi zabýváme hned v první kapitole. Poté představujeme pojem volného času, jeho funkce, možnosti využívání volného času v dnešní době a zmiňujeme také volný čas v rodině. Ve třetí kapitole představujeme několik pohledů na definici rodiny, dále uvádíme její funkce, uspořádání a také typologii. Čtvrtou kapitolu věnujeme internetu a nebezpečím, která může přinášet. Pátou kapitolou potom navazujeme na internet v podobě uvedení několika nejpoužívanějších sociálních sítí v současné době. V šesté kapitole objasňujeme pojem virtuálních závislostí a již širěji se věnujeme problému netholismu. Další kapitola slouží pro všechny, kteří se nějakým způsobem setkávají s dětmi a mládeží k uvědomění si podstatného faktu, že k zabránění výskytu netholismu a zároveň nezdravého vývoje dítěte je zapotřebí především prevence a pozitivní vztah k trávení volného času, ať už v rodině nebo mimo ni. Uvádíme také příklad existujících projektů, které jsou v ČR realizovány.

V průzkumu představujeme analýzu dotazníkového šetření, které bylo uskutečňováno mezi dětmi a mládeží v oblasti znalosti virtuálních závislostí a Facebooku, trávení jejich volného času a trávení volného času v rámci rodiny.

K povaze našeho studijního oboru Sociální pedagogika se celou problematikou zabýváme z pohledu sociálního pedagoga, zmiňujeme-li se a odkazujeme pouze na sociální pedagogy, netýká se to výlučně pouze jich, ale i ostatních pedagogů. Domníváme se, že jakýkoliv pedagog by tuto problematiku neměl opomíjet.

1 DĚTI A MLÁDEŽ

První kapitola bakalářské práce se zabývá klasifikací dětí a mládeže a jejich životním stylem v dnešní době.

V odborné psychologické literatuře můžeme nalézt klasifikaci dětí a mládeže z více hledisek. V základní rovině někteří autoři označují děti a mládež za pubescenty a adolescenty, u dalších autorů se setkáme pouze s etapou adolescence, která je rozdělena na časnou, střední a pozdní adolescenci (např. u Macka).

1.1 Děti - pubescence

Vágnerová (2012, s. 61 – 358) rozděluje období dětství do několika kategorií: prenatální období, novorozenecké období, kojenecké období, batolecí věk, předškolní období, školní věk a dospívání.

Pro potřeby této práce vymezujeme pouze období dospívání, dle odborné terminologie nazýváno také pubescencí.

Období pubescence je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začíná zhruba mezi 11. rokem a končí přibližně okolo 15 let dítěte. Během této doby dochází ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Jedinec si vytváří svoji identitu a pomalu se snaží o přepsání svého statusu dítěte na status dospělého. (Vágnerová, 2000, s. 209)

„V moderní společnosti se objevuje dvojí chápání dětství. Jedno dětem připisuje bezstarostnost, bezprostřednost, hravost, důvěřivost, nekompetentnost, spontánnost atd. Druhé pojetí chápe dětství jako dobu instrumentálnosti, funkcionálnosti, starostí, povinností apod. avšak vztahených spíše ke světu dětí, který je vícevrstvý. Zahrnuje sféru fantazie, je světem přítomnosti a budoucnosti. Je pro nás ovšem v každém případě samozřejmé, že dítě je objektem péče dospělých, své role (a starosti) rozehrává na hřišti a v dětských kolektivech, má povinnost žáka.“ (Havlík, Kořa, 2002, s. 50)

1.2 *Mládež - adolescence*

V pedagogice využíváme pro mládež označení adolescence, což můžeme ve volném překladu přeložit jako dospívající či dorost. Pojem adolescence je odvozen z latinského slovesa adolescere (dorůstat, dospívat, mohutnět). (Macek, 1999, s. 11)

V české terminologii se adolescence datuje ve věku 15 – 20 (22) let. Pro ukončení adolescence není rozhodující věk, ale daleko důležitější jsou kritéria psychologická, zejména stav, kdy jedinec dosáhne osobní autonomie. (Macek, 1999, s. 11)

Macek (1999, s. 12) se přiklání k názoru, že období adolescence je celé období mezi dětstvím a dospělostí. Toto období bychom měli rozdělovat do tří fází:

1. **časná adolescence:** zhruba 10 (11) – 13 let,
2. **střední adolescence:** přibližně 14 – 16 let,
3. **pozdní adolescence:** od 17 – 20 let.

Časově tedy dle Macka můžeme adolescenci vymezit jako období mezi 10 – 20 rokem života člověka.

„Každá z těchto etap má svoje svébytné charakteristiky, např. srovnání dvanáctiletého a devatenáctiletého adolescenta potvrzuje, jak markantní změny se v průběhu tohoto období odehrávají. Trvalou charakteristikou adolescence zůstává, že je považována za most mezi dětstvím a dospělostí. Z ontogenetického hlediska je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj (růst) a sociální učení v nejširším slova smyslu.“ (Macek, 1999, s. 12)

Havlík a Kořa (2002, s. 55) mluví o mládí jako o fázi života, ve které dochází k významným biologickým, psychickým a sociálním změnám.

Adolescent řeší především problém své identity, hledá „vlastní já“. Fáze mládí se tedy od dětství odlišuje individualizací osobnosti, snaha o vlastní autonomii, volbu, interpretaci hodnot a norem a vytváření dospělých nezávislých vztahů, zatímco v dětství převládají tlaky na adaptaci. (Havlík, Kořa, 2002, s. 55)

I přesto, že se autoři neshodují v tom, jak vývojové období jedince označit či klasifikovat co nejpřesněji, tak se shodují v daleko důležitější věci a to ve věkových zvláštностech jedince ve fázi dětství a fázi mládí, na které je potřeba vždy brát ohled a každý rodič či sociální pedagog by si tyto zvláštnosti měl uvědomovat a patřičně s nimi umět nakládat ve výchově dětí a mladistvých.

1.3 Životní styl dětí a mládeže v dnešní době

Ve druhé kapitole bakalářské práce se věnujeme volnému času. Zde životní styl a volný čas propojujeme dohromady, protože spolu úzce souvisí.

Utváření životního stylu dětí a mládeže v dnešní době ovlivňuje pestrá škála možností, jak využívat svůj volný čas, zejména se jedná o širokou nabídku moderních technologií jako je internet a počítače. Druhým silným faktorem v utváření životního stylu dětí a mládeže hraje pracovní nasazení jejich rodičů, kteří pokud jsou vytížení, zanedbávají společný volný čas pro rodinu a děti si tak vyplňují svůj čas aktivitami dle svého výběru, často bez kontroly svých rodičů, kteří jim nechtějí po práci svůj volný čas věnovat. Za další se začíná u značné části populace projevovat určitý sklon k pasivnímu a nenáročnému trávení volného času (např. sledování televize, surfování na internetu apod.). Posledním faktorem, který utváří životní styl dětí a mládeže je ekonomický faktor, který ve značné míře ovlivňuje výběr volnočasových aktivit. (Duffková, Urban, Dubský, s. 168 – 169)

Životní styl současných dětí a mládeže je tedy velice těžko definovatelný a předvídatelný.

V dnešní době jsou typické velké technické a technologické změny, narůstající množství informací a touha po nových médiích – tzn. objevovat virtuální svět, počítače a v neposlední řadě také internet. (Duffková, Urban, Dubský, s. 168 – 169)

Děti a mládež se tak v posledních desetiletích potýká s nelehkým úkolem a to, jak porozumět tomu všemu, co se má v jejich individuálním vývoji stát a jak to úspěšně zvládnout. (Macek, 1999, s. 14)

Neodstranitelnou součástí životního stylu dětí a mládeže se tedy stal internet, jemuž se věnujeme v následující kapitole.

2 VOLNÝ ČAS

V následující kapitole bakalářské práce porovnáváme definice volného času a funkce volného času podle několika autorů. Poté se zmiňujeme, kde mohou děti a mládež svůj volný čas zhodnocovat a uvádíme také problematiku, že mnoho mladých lidí nedokáže svůj volný čas patřičně zhodnocovat. Na závěr se věnujeme tématu volného času v rodině.

2.1 Definice volného času

Pávková (1999, s. 13) zmiňuje, že volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 10) rozšiřují tuto definici o to, co do volného času počítat nelze, jedná se o:

- čas pracovní (navštěvování školy a práce),
- čas tzv. vázaný (čas pro uspokojení biofyziologických potřeb člověka jako je spánek, jídlo, osobní hygiena),
- dále čas, ve kterém se věnujeme chodu rodiny, provozu domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další mimopracovní povinnosti.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 379) charakterizují volný čas jako svébytný, subjektivně vnímaný, kulturně, společensky a časově vymezený prostor. Jedinec či skupina lidí se svobodně rozhodují a nakládají s ním dle vlastního uvážení. Dochází zde k seberealizaci za pomoci rozmanitých činností (sportovních, kulturních, technických apod.), skrze které člověk naplňuje své potřeby a rozvíjí své zájmy.

Do volného času nelze zahrnout:

- čas pro školní vzdělávání či práci,
- činnosti spojené se sebeobsluhou (hygiena, stravování, nákupy, práce v domácnosti, doprava do zaměstnání atd.).

Jednotlivé pohledy na volný čas se u jednotlivých autorů liší pouze v drobnostech, základ všech je stejný, jedná se o čas, který má mít člověk pro sebe, k uspokojení svých potřeb, odpočinku či získání nových poznatků nejrůznějšími způsoby. Naopak do volného času nepatří doba, kdy vykonáváme činnosti spojené se sebeobsluhou či se věnujeme škole a zaměstnání.

2.2 Funkce volného času

Často se v literatuře setkáváme také s nejrůznějšími funkcemi volného času. Členění jednotlivých autorů spočívá v tom, zda považují za důležitější vztah ke společnosti nebo k člověku, který využívá svůj volný čas pro svobodnou volbu činností.

Knotová (2011, s. 33 - 34) uvádí ve své knize Pedagogická dimenze volného času několik tradičních a současně pro dnešní dobu inspirujících členění funkcí volného času. Nejčastěji jsou uváděné tři funkce volného času od francouzského autora Dumazediera:

- *odpočinek*: volný čas má sloužit k zotavení, reprodukci pracovní síly, osvobozuje od únavy, odstraňuje fyzické nebo psychické napětí,
- *rozptýlení*: volný čas nabízí zábavu, kompenzaci nebo únik od monotónní práce,
- *rozvoj*: volný čas podporuje rozvoj osobnosti.

Dále se můžeme setkat s vymezením funkcí volného času od německého autora Opachowského:

- *rekreační*: volný čas slouží k zotavení, uvolnění a relaxaci,
- *kompenzační*: jde především o odstranění zklamání a frustrací,
- *enkulturační a edukační*: jedná se o kulturní rozvoj sebe sama a příležitosti k celoživotnímu učení a vzdělávání,
- *kontemplační*: hledání smyslu života a duchovní rozměr činností,
- *komunikační*: udržování sociálních kontaktů a partnerství,
- *participační*: angažování se na vývoji společnosti, účast na občanských a spolkových aktivitách,
- *konzumní*: jedná se o spotřebu materiálních statků.

Poslední autor, kterého uvádíme v rámci rozdělení funkcí volného času, je Kaplan. Kaplanovo pojetí funkcí volného času je orientováno především na rozvoj individua:

- *podněcování tvořivých sil,*
- *utváření individuality,*
- *vytváření pozitivních zážitků,*
- *posilování skupinové i sociální participace.* (Vážaňský, 2001, s. 32)

Jednotlivé funkce volného času se v různé míře vzájemně doplňují nebo nahrazují a každá je tedy pro fungování jedince jakožto samostatné bytosti ale také jedince ve společnosti a na konec tedy i celé společnosti velice důležitá.

2.3 Volný čas v rodině

Rodina je mimo jiné také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. V dnešní době přináší v mnoha směrech příznivé podmínky pro trávení volného času než kdykoliv předtím, zároveň však prochází také významnými změnami jako je například individualizace každého jedince a s ní spojené uvolňování vztahů mezi jednotlivými příslušníky rodiny. Někdy tyto změny můžeme označit jako krizi rodiny, která působí na volnočasový život v rodině. (Hofbauer, 2004, s. 56)

To jak probíhá realizace volného času uvnitř rodiny, je podmíněno zejména způsobem života rodiny, dále také postoji a výchovnou praxí rodičů vzhledem k dětem. V žádném případě nesmíme opomenout časové předpoklady, díky nimž rodina může vytvářet volnočasovou činnost a hmotné předpoklady, které volnočasovou činnost dotvářejí.

„Připravenost rodičů umožňuje, aby v tomto ohledu nepůsobili ani jako činitel direktivně rozhodující, ani neponechávali volný průběh živelnosti, nýbrž aby byli spíše inspirátorem, iniciátorem nebo spoluorganizátorem aktivit svých dětí a celé rodiny. Rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti.“ (Hofbauer, 2004, s. 57)

Každá rodina by měla mít aktivní zájem o to, aby jejich dítě mohlo prožívat volný čas bohatě a smysluplně. Rodina má velký potenciál vést děti k využívání

volného času tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou schopni v budoucnu uplatňovat i při založení své vlastní rodiny. (Hofbauer, 2004, s. 61)

Působení na děti v rodině ohledně volného času se dle Hofbauera (2004, s. 62) uskutečňuje:

- **Nápodobou a reprodukcí:** jedná se o vzory pozitivního volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny: setkání s příbuznými či přáteli rodiny, návštěvy zábavných a kulturních zařízení, rodinné dovolené apod. Napodobování životního stylu rodičů je ovšem nežádoucí, pokud se jedná o nicnedělání, nudu, konzumní způsob života nebo vysloveně protispolečenské jednání.
- **Uskutečňováním individuálních i společenských pravidelných zájmových činností dětí v rodině:** sportovní, turistické, umělecké, technické, přírodovědné a zábavné činnosti v rámci rodiny.
- **Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí:** jedná se o situace, kdy děti mají svůj vlastní zájem účastnit se nějaké činnosti nebo rodiče k takové činnosti dítě vybidnou, podpoří její realizaci mimo rodinu apod. Např.: navštěvování sdružení dětí a mládeže, zájmových činností, kroužků, kde své zájmy mohou děti rozvíjet na odborné i výchovné úrovni.

Děti a mládež si tak získávají pozitivní postoje k trávení volného času, osvojují si je spontánně v denním životě, ale také pomocí cílevědomého výchovného působení. Vzorce volnočasového chování svých rodičů mohou přijímat, ale i odmítat, někdy se jej snaží napodobovat, jindy přijímají své vlastní přístupy. (Hofbauer, 2004, s. 62)

Společným východiskem by mělo být, aby každý rodič zaujal aktivní přístup k tomu, aby se děti naučily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých. Bohužel, tento přístup není zdaleka v každé rodině, poměrně častý je naopak nezájem o to, čemu se děti ve volném čase věnují. (Hofbauer, 2004, s. 62)

„Vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími, bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy

a otevírá se pozitivním vnějším podnětům. Životní styl rodiny jako přirozený stimulátor i regulátor umožňuje tyto vlivy třídit, pozitivně využívat a nežádoucí eliminovat.“ (Hofbauer, 2004, s. 64)

Z výše zmíněného můžeme tedy usoudit, že pokud rodiče budou správným příkladem, jak volný čas využít, stanou se děti přirozenými pokračovateli v této činnosti a tak také dochází ke zvolení správné cesty v rámci využívání volného času u dětí a mladistvých.

2.4 Možnosti využití volného času v dnešní době

Opomeneme-li nyní na malou chvíli zhodnocování volného času v rodině, hned na druhé místo můžeme zařadit školu, která by se měla snažit o zpřístupnění poznání různých volnočasových aktivit jednak prostřednictvím vyučování a dále pak prostřednictvím souběžných volnočasových aktivit na škole.

Mnoho mladých lidí volný čas po škole či po práci skutečně má. Tento fakt si uvědomují a rádi by svůj volný čas plnohodnotně využívali, avšak neumějí se zorientovat v široké paletě nabídek. (Hofbauer, 2004, s. 44)

Hofbauer (2004, s. 44) uvádí, že před každým jedincem nové generace se otevřelo mnoho nových obsahově i metodicky rozrůzněných a relativně snadno přístupných možností, z nichž by si jedinec měl umět vybrat, častokrát se však setkáváme s opakem, tudíž jedinec si z nabídky nedovede vybrat.

Nabídky, jak trávit volný čas by měly nabývat na přitažlivosti a přesvědčivosti, děti a mládež tak projeví svůj zájem a připravenost správně si vybrat. Pokud jedinec neumí na tyto možnosti reagovat, zůstává u nicnedělání, nudy či dokonce u protispolečenského jednání. Příčinou tohoto jevu bývá nedostatek přesvědčivých a motivujících informací, nabídek a tím se snižující zájem o ně. (Hofbauer, 2004, s. 44)

Na tento problém by měl umět reagovat každý sociální pedagog a dětem a mládeži zkoušet nabízet prostřednictvím svého působení nejrůznější ochutnávku činností, díky kterým mohou svůj volný čas zhodnocovat.

2.4.1 Souběžné volnočasové aktivity

Souběžné volnočasové aktivity patří právě mezi ty, se kterými by se děti a mládež měly setkat a potencionálně v nich pokračovat ve svém volném čase a tedy nevěnovat svůj čas internetu.

Zprostředkovávají dětem a mládeži nové poznání, prožívání, sociální kontakty a možnost praktického konání. Zájemci sami rozhodují o účasti na nich, což vytváří silnější a individuálně podmíněnou motivaci. (Hofbauer, 2004, s. 69)

Jedná se o nejrůznější:

- **jednorázové, příležitostné volnočasové činnosti:** návštěvy historických památek, kulturních a sportovních akcí,
- **soutěže:** místní, regionální, celostátní, mezinárodní atd.,
- **pravidelnou zájmovou činnost:** zájmové kroužky, soubory umělecké tvořivosti, sportovní družstva
- **žakovskou samosprávu:** žakovské sněmy a parlamenty, klima školy. (Hofbauer, 2004, s. 69 - 74)

2.4.2 Ostatní volnočasové aktivity

Působí na žáky v jejich volném čase a zařadit zde můžeme školní družiny a školní kluby, dále také nejrůznější střediska volného času, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo také ostatní prostory jako jsou parky a hřiště. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 142 – 152)

Širokou škálu volnočasových aktivit dětem a mládeži nabízí řada státních i nestátních subjektů, stačí jen, aby si každý uměl vybrat.

3 RODINA

V předchozí kapitole se věnujeme volnému času v rodině, v následující kapitole proto uvádíme několik definicí pojmu rodina, dále se zmiňujeme o nejčastěji uváděném uspořádání rodiny v naší společnosti, také uvádíme základní funkce rodiny, které se v posledních letech stále mění a v neposlední řadě také typologii rodin, ve kterých mohou děti a mladiství vyrůstat.

3.1 Definice rodiny

Již na začátku je třeba uvést, že definovat jednoznačně pojem rodina je velmi obtížné. Záleží z jakého vědeckého přístupu se na tento pojem díváme. Z jiného pohledu na rodinu nahlíží např. sociolog a z jiného zase psycholog.

Kraus a Poláčková (2001, s. 78) uvádí, že rodina je „Institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby, základem rodiny ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár, tj. muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství, rodina je tedy postavena na partnerství. Výchozím znakem rodiny je existence alespoň jednoho dítěte bez ohledu na věk.“

Havlík a Kořa (2002, s. 67) definici rodiny rozšiřují o názor, že rodina je primární skupinou, v níž se od narození dítěte formuje jeho osobnost a v níž také prožívá všechny fáze svého života.

Matějček (1994, s. 16 - 17) ale také uvádí zajímavý fakt, že dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se o něj mateřsky či otcovsky starají. Pro děti je zcela nepodstatné, zdali tihle lidé mají nebo nemají potvrzení z porodnice. Dále uvádí, že rodina není jedinou institucí, která pečuje o prospěch, ochranu, výchovu a vzdělání dítěte. Roli v utváření osobnosti dítěte hraje také škola, hřiště, kamarádi, přátelé apod. V této fázi Matějček koresponduje s definicí Havlíka, kdy uvádí, že rodina však má přece jen výsadní postavení, jelikož stojí od prvopočátku po boku dítěte – má tedy možnost ovlivňovat vývoj dítěte v nejcitlivějších fázích vývoje. Za druhé uspokojuje nejzákladnější psychické potřeby dítěte a třetím důležitým bodem je vytváření mezilidských vztahů,

kteře si dítě odnásí dále do života. Rodina má znamenat pro dítě základní životní jistotu. Jedině to je ten nejlepší vklad, který dítěti můžeme v rodině dát.

Všichni autoři se ve svých definicích rodin shodují, že se jedná o institucionalizovaný sociální útvar, složený nejméně ze dvou osob, které mezi sebou mají určité vazby, a jejich dětí. Rodina je důležitou primární skupinou, kde se uskutečňuje vývoj dítěte a odehrávají všechny fáze jeho života. Dítě může za svoji rodinu považovat kohokoliv, kdo mu dopřává mateřské či otcovské chování, nezáleží zde na biologickém mateřství či otcovství.

3.2 Uspořádaní rodiny

- 1. Základní (jádrová, nukleární) rodina:** je rodina, ve které žije muž, žena společně se svými dětmi.
- 2. Rozšířená rodina:** zahrnuje také širší příbuzenstvo.
- 3. Neúplná rodina:** muž nebo žena nejsou v rodině zastoupeni. (Trapková, 2014)

3.3 Základní funkce rodiny

Funkce rodiny se vyvíjí se společenskými změnami v dnešní době. Na rodinu působí mnoho kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny, ale také vztahy uvnitř ní.

V této problematice se opět setkáváme s jistou nejednotností v přístupech jednotlivých autorů k funkcím rodiny. Výrost a Slaměník uvádí čtyři základní funkce rodiny: reprodukční, materiální, výchovná, emocionální.

- **Funkce reprodukční:** byla a je jedním z nejobvyklejších a nejpřijatelnějších důvodů pro existenci rodiny. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 325)
- **Funkce materiální:** nynější materiální funkce není již tolik významná jako v minulosti. V dnešní společnosti existuje poměrně dobře propracovaný systém sociálních podpor, tzn., že v této funkci je již rodina jako systém zastupitelná společností jako celkem. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 325)
- **Funkce výchovná:** rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Neprobíhá zde pouze výchova dětí jako taková, ale také vzájemné působení na

všechny členy rodiny. Je to právě rodina, která by měla působit jako regulátor tzv. nežádoucích činností u dětí a mládeže. U jedinců, kteří nemají dostatečné rodinné zázemí, dochází k tomuto vybočujícímu chování velice často, je registrováno okolím mnohem později a později také dochází ke snaze léčit nebo měnit tento negativní stav. (Výrost, Slaměnik, 1998, s. 325)

- **Funkce emocionální:** je považována za zcela jedinečnou a nezastupitelnou. Není vázaná na věk členů rodiny a jedná se především o potřebu zázemí, bezvýhradného přijímání, podpory a pomoci, potřeba klidu a uvolnění, sdílení zážitků, společné historie a rituálů, potřeba známosti, důvěrnosti, společných perspektiv, plánů a mnoho dalšího. (Výrost, Slaměnik, 1998, s. 325)

Na každou rodinu působí mnoho faktorů, ať už pozitivních, tak také negativních, kterým musí čelit, jsou na ni kladeny čím dál větší nároky a mnohy se členové rodiny nejsou schopni v těchto nárocích zorientovat.

Havlík dodává, že přes všechny tyto nároky by rodina nikdy neměla ztratit postavení primární skupiny pro jedince. Stále by mu měla umět nabízet emocionální zázemí, pilíř bezpečí a jistoty, dostatek uznání, měla by pro jedince být místem elementárních zkušeností a základnou pro vstup do společnosti. Již tento výčet požadavků svědčí o obrovských nárocích, které jsou na rodinu kladeny. Častokrát tedy můžeme pochybovat, nakolik jim je průměrná rodina za „normální situace“ schopna obstát. Vždy je potřeba zamyslet se nad existencí faktorů, které plnění funkcí rodiny omezují či ohrožují, neboť neplnění uvedených funkcí má pro socializaci jedinců vážné důsledky. (Havlík, Kořa, 2002, s. 68)

3.4 Typologie rodin

Na každou rodinu pak nahlížíme dle plnění jejích funkcí, nejčastěji se setkáváme s dělením do čtyř klasifikací:

- **Rodina funkční:** v této rodině je zajištěn dobrý a řádný vývoj dítěte.
- **Rodina problémová:** v problémové rodině se setkáváme s neplněním jedné nebo více funkcí. Vývoj dítěte však ještě není ohrožen. Rodina je ve většině případů schopna řešit problémy samostatně vlastními silami, případně dochází ke kontrole rodiny orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

- **Rodina dysfunkční:** jedná se o rodinu, ve které se již vyskytují závažné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Tyto poruchy ohrožují či poškozují rodinu jako celek. Vývoj a prospěch dítěte ve škole je narušen. Rodina tyto poruchy zpravidla není schopna zvládat sama a je nutný zásah zvenčí.
- **Rodina afunkční:** rodina přestává plnit svůj základní úkol skrze závažné poruchy, dítěti rodina značně škodí a ohrožuje jeho existenci. Řešením pro dítě je odebrání z rodiny a umístění do rodiny náhradní. (Vodáková, Vašíčková, 2010).

4 INTERNET

Ve čtvrté kapitole je vymezen pojem internet, jeho funkce a možnosti jeho využití. Dále se věnujeme kladům a záporům internetové interakce a nebezpečím, se kterými se děti a mládež mohou skrze internet setkat.

4.1 Co je to vlastně internet

Internet můžeme stručně charakterizovat jako velmi rozsáhlou počítačovou síť. V minulosti s internetem pracovali pouze akademičtí či vědečtí pracovníci. Dnes už se k internetu dostanou všichni běžní uživatelé jako děti, studenti, rodiny, důchodci atd. Internet pro všechny nabízí velice pohodlnou, rychlou a zároveň levnou cestu, jak se spojit se světem. (Procházka, 2010, s. 11)

„Název internet pochází z anglického jazyka, ze slova network (sít).“
(Procházka, 2010, s. 11)

4.2 Funkce internetu

Internet v dnešní době disponuje nespočetně mnoha funkcemi jako je např. elektronická pošta, chat, tvorba webových stránek, sdílení souborů, on-line hraní her, vyhledávání, katalogizace atd.

Musil (2003, s. 163 - 165) uvádí další čtyři funkce:

- **Informační funkce:** denní aktuality, zprávy, komentáře, internetové encyklopedie, mapy, turistické příručky, jízdní řády atd. Většina informací je na internetu bezplatná a tudíž volně přístupná.
- **Zábavné funkce:** zahrnují především hudbu, humor, hudební a filmové klipy, fotografie, chaty a mnoho dalšího. Nejrozšířenější zábavnou funkcí jsou beze sporu hry, které převažují nad veškerými výše uvedenými druhy zábavy.
- **Komerční funkce:** reklamy a elektronické nákupy.
- **Dálkově provozované služby:** jsou to především komunikační zdroje, jako je elektronická pošta (e-mail), elektronické bankovníctví a elektronické vyřizování na úřadech.

4.3 Co internet dává a bere

Ještě před několika lety byl internet neznámým pojmem, dnes si však mnoho lidí nedokáže představit život bez internetu a internet se pro ně stal nutností každodenního života.

Nikdo z nás nemůže popřít fakt, že internet nám mnoho usnadňuje, ale neměli bychom také zapomínat na zápory internetové interakce.

Dle Horské, Láskové a Ptáčka (2010, s. 19) můžeme jako pozitiva internetové interakce např. brát:

- jednodušší navázání kontaktu;
- internet umožňuje navazovat sociální kontakty i pro osoby, které by jinak trpěly sociální izolací;
- internetové prostředí přináší možnost navazování a udržování spojení v širším měřítku, díky němuž se jedinci rozšiřuje vztahová síť;
- internet se může stát první bránou, k řešení problémů, jenž jedinec řeší.

Jako negativa internetové interakce Horská, Lásková a Ptáček (2010, s. 20) uvádí např.:

- navazované vztahy jsou plošší a povrchnější;
- interakce je ochuzena o bohatou metakomunikační složku: není využívána nonverbální komunikace, stejně tak smyslové vnímání;
- při internetové interakci se jedinci soustředí více na sebe, své ego, své prožívání: dochází tedy k posilování individualistických a egoistických tendencí;
- internetové spojení je více preferováno před reálným díky jeho snadnosti a dostupnosti;
- vztah na bázi online světa se stává pro mnohé uživatele hlubším a otevřenějším než vztah offline, postupem času může tato skutečnost způsobit navazování vztahu pouze skrze online svět;
- sociální izolace a rozvoj depresivních poruch.

4.4 Nebezpečí internetu

Internet se v dnešní době stal fenoménem přitažlivosti pro jedince jakéhokoliv věku. Děti a mládež dokážou velmi rychle odhadnout a přijít na to, co vše jim internet nabízí a jak těchto možností využívat. Problém nastává bohužel ve chvíli, kdy neví nebo neočekávají také množství nebezpečí, se kterými se na internetu mohou setkat.

Existuje mnoho nebezpečí, která na děti a mládež na internetu číhají v každé minutě, mezi nejčastější z nich patří kyberšikana, kybergrooming, stalking a kyberstalking, sexting a rizika spojená s užíváním sociálních sítí.

4.4.1 Kyberšikana

Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační projevy spojené s informačními a komunikačními technologiemi (např. mobilní telefony, služby v rámci internetu). Mezi tyto projevy patří např. publikování ponižujících záznamů nebo fotografií, pomlouvání na sociálních sítích, ztrapňování, obtěžování, jež mají za cíl ublížení nebo poškození oběti. (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 5)

4.4.2 Kybergrooming

„Termín kybergrooming označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod.“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 14)

4.4.3 Stalking/kyberstalking

„Stalking (lov, pronásledování) označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Pronásledovatel svou obět' například dlouhodobě sleduje, bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či nechtěnými pozornostmi (dárky). Útočník u oběti vyvolává pocit strachu.“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 24)

Jestliže je stalking provozován prostřednictvím internetových služeb, hovoříme o kyberstalkingu.

4.4.4 Sexting

Jedná se o poměrně nový fenomén, který je bezprostředně spojen s využíváním informačních a komunikačních technologií především mladistvými a dětmi, ale také dospělými. Slovo sexting představuje složeninu ze slov sex a textování a znamená tedy elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem. (E-bezpečí, 2013)

„Sexting se často stává prostředkem pro vydírání dětí v rámci tzv. kybergroomingu.“ (E-bezpečí, 2013)

Na závěr této kapitoly se jistě shodneme, že internet ovlivňuje životní styl 21. století. Je to celosvětová síť, která nám umožňuje rychlou, jednoduchou a levnou komunikaci s našimi blízkými, přáteli, ale také s lidmi, které vůbec neznáme.

Internet zajisté ochuzuje o čas strávený v reálném světě a také o sociální kontakty s lidmi v našem okolí. Na dětech a mládeži ovšem je, do jaké míry mu to dovolí a jak velkou kontrolu zvolí ve svém užívání internetu. Jen uživatel sám rozhoduje o tom, co na internetu zveřejní, kam to zveřejní a pro koho to zveřejní.

Je vlastně úplně nemožné bránit dětem a mládeži internet využívat, co je ale v silách rodičů a všech sociálních pedagogů, aby byly děti a mládež včas seznámeni s riziky, které internet s sebou přináší, ať se jedná o nejrůznější obtěžování uživatele internetu, nebo i o ztrátu reálného světa tohoto uživatele.

5 SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Ve čtvrté kapitole vymezujeme internet z obecného hlediska. Následující kapitola se věnuje fenoménu sociálních sítí a nejznámějším sociálním sítím, se kterými jsou dnešní děti a mládež v kontaktu den co den.

5.1 Pojem sociální síť

Weby sociálních sítí přitahují stále větší pozornost široké veřejnosti, ale také akademických či jiných výzkumných pracovníků. Proto se setkáváme s různými definicemi a postoji k sociálním sítím.

„Sociální sítě se začaly rozvíjet už v polovině 90. let minulého století v USA. Byly to sítě, kterými mezi sebou komunikovali hlavně studenti.“ (Kulhánková, Čamek, s. 9)

Sociální sítě můžeme definovat jako webové služby, které umožňují jednotlivcům utvořit vlastní profil v ohraničeném systému, ve kterém si uživatel vytváří seznam ostatních uživatelů, s nimiž sdílí připojení, dále má možnost s nimi sdílet data a prohlížet jejich data, které do systému vložili. (Boyd, Ellison, 2007)

Procházka (2010, s. 57) jednoduše píše, že: „systému sociálních sítí nejsou v podstatě ničím jiným než kombinací specializované webhostingové služby a specializovaného vyhledávače. Uživatel si vyplní svůj profil a hned po té může hledat a být nalézán. Sociální sítě obvykle sdružují lidi stejných zájmů.“

Některé weby se zaměřují na různorodé publikum, zatímco jiné se snaží přilákat lidi na základě nějakých společných znaků – jazyk, národnost, náboženské vyznání. Sociální sítě se liší pouze v malém rozsahu, na většině z nich lidé mohou uvádět informace o sobě, využívají nejrůznější komunikační nástroje, zveřejňují fotografie, video, sdílí ostatní informace.

Tyto služby se stávají čím dál více populárnější a fenoménem převážně společnosti pubescentů a adolescentů, proto nás jistě nemůže překvapit fakt, že narůstá počet uživatelů sociálních sítí právě věkové kategorie dětí a mladistvých. V možnostech sociálního pedagoga bohužel není možnost eliminovat zakládání účtů na sociálních

sítích. Co v jeho možnostech ale určitě je, seznámit děti s riziky s nimi spojenými a zároveň poukázat na problém závislosti na internetu. Ukázat dětem a teenagerům také cestu, jak vyvážit trávení svého volného času na internetu a tedy sociálních sítích a zároveň také mimo ně.

5.2 Nejpoužívanější sociální sítě

Portál ebizmba.com, který se zaměřuje na návštěvnost webových stránek, oblíbenost sociálních sítí a mnoho dalších oblastí týkajících se internetu, zveřejnil k prvnímu únoru 2015 seznam 15 nejnavštěvovanějších sociálních sítí ve světě.

Jedná se o:

Název sociální sítě	Počet návštěvníků za měsíc
1. Facebook	900 000
2. Twitter	310 000
3. LinkedIn	255 000
4. Pinterest	250 000
5. Google Plus +	120 000
6. Tumblr	110 000
7. Instagram	100 000
8. VK	80 000 000
9. Flickr	65 000 000
10. Vine	42 000 000
11. Meetup	40 000 000
12. Tagged	38 000 000
13. Ask.fm	37 000 000
14. MeetMe	15 500 000
15. ClassMates	15 000 000

Tabulka č. 1 (ebizmba.com, 2015)

Nyní se zaměříme na některé z nich, které jsou hojně využívány také uživateli v České Republice.

5.2.1 Facebook

Nejrozšířenější a nejpoužívanější sociální síť ve světě mezi mladými lidmi se stal Facebook.com. Vzhledem k tomu, že v dotazníkovém průzkumu byl Facebook uváděn jako nejčastěji používaná sociální síť mezi nynějšími dětmi a mládeží, věnujeme se Facebooku více, než ostatním sociálním sítím.

Za zakladatele sociální sítě Facebook.com je považován student Harvardské univerzity Mark Zuckerberg. Facebook funguje od roku 2004 a nejprve byl určen jen a pouze pro studenty Harvardské univerzity, měl sloužit jako seznam studentů univerzity a také pro lepší orientaci prváků v novém prostředí a životě na univerzitě. (Kulhánková, Čamek, 2010, s. 9)

Od 11. srpna 2006 se může na Facebook připojit kdokoliv, kdo uvede věk starší než 13 let. Přičemž správnost věku uživatele není nijak kontrolována. Facebook je přeložen do více než šedesáti jazyků. (Procházka, 2010, s. 58)

I přesto, že mnoho z minulých či dnešních sociálních sítí nabízí téměř podobné služby, Facebook se stále drží na prvním místě a spolehlivě likviduje ty ostatní. Jak správně uvádí Kulhánková a Čamek (2010, s. 9): hlavní myšlenkou této sociální sítě je aktivita uživatelů, kteří si vytváří svůj osobní profil, na kterém poskytují velké množství materiálů – sdílí fotografie, videa, vzkazy pro ostatní uživatele.

Facebook dále nabízí spoustu dalších atraktivních služeb jako je chat s přáteli, hraní her, utváření skupin a událostí, komentování příspěvků a v neposlední řadě také oblíbené „lajkování“ = vychází z anglického like: dát příspěvku „palec nahoru“, hlas, ohodnocení, plus, něco co se mi líbí.

Facebook s sebou přináší mnohé výhody – rychlá a bezplatná komunikace, rychlé navázání kontaktů s přáteli na druhém konci světa, sledování novinek v jejich životě téměř v minutě. Stále bychom ale neměli opomíjet rizika, která jsou s Facebookem spojena, jak uvádí ve své knize Hulanová (2012, s. 94): vytváření falešných profilů a identit, jejichž cílem není nic jiného než hledat oběti, utváření povrchních přátelství a samozřejmě rizika spojena s internetem, která jsme již uváděli.

Při zakládání účtu na sociální síti Facebook uživatel souhlasí s podmínkami jeho užívání, od 1. 1. 2015 se mnoho podmínek užívání změnilo. Facebook.com (2015) sice upozorňuje: „Jste vlastníkem veškerého obsahu a informací, které na Facebooku zveřejníte, a můžete určit, jakým způsobem budou sdíleny, pomocí nastavení soukromí a nastavení aplikací.“ Ovšem také uvádí nově dovětek: “Kromě toho nám udělujete nevýhradní, přenosnou, převoditelnou, celosvětovou bezúplatnou (royalty-free) licenci na použití veškerého obsahu.”

Je tedy jasné, že hlavní změny Facebooku nejsou zanedbatelné, jak uvádí Petr Míhl (2014) ve svém článku: největší změnou je například deklarování toho, že Facebook může prodávat třetím stranám veškeré informace o uživatelích, které oni sami uvedou nebo nasdílí.

Druhou změnou je lepší cílení reklam, tzn. že Facebook může sdílet data o uživatelích i s dalšími službami, se kterými je majetkově propojen, ve skutečnosti to znamená ten fakt, že veškeré naše počínání na Facebooku (prohlížení oblíbených stránek, konverzace v chatu) jsou sledovány a podle toho nám poté Facebook nabízí reklamu na zboží, služby, které jsme si prohlíželi nebo o kterých jsme dokonce konverzovali v „soukromém“ chatu se svými přáteli. (Míhl, 2014)

Na tomto místě jsou uvedeny pouze dvě, ale nejvíce zasahující změny do soukromí na Facebooku, dá-li se tomu „soukromí“ ještě říkat, které zatím nastaly v souvislosti s užíváním Facebooku. Jistě se shodneme, že nejsou malé a všichni uživatelé jak stávající, tak ti noví by je měli znát. Nezodpovězenou otázkou však je, kdo si všechny tyto podmínky užívání Facebooku opravdu přečetl nebo přečte, když si Facebook zakládá.

Jestliže se nová stávající politika Facebooku nelíbí některému z jeho uživatelů, existuje pouze jedna cesta a to zrušit si účet, v tomto případě se ale bohužel tento uživatel Facebooku bude muset připravit na sociální vyloučení a následný status outsidera, obzvláště pokud se jedná o děti či mládež, na kterou se v bakalářské práci zaměřujeme.

Pro zajímavost také uvádíme fotografie Facebookového profilu (viz **příloha č. 2**).

5.2.2 Ostatní sociální sítě

Druhou nejoblíbenější sociální sítí je **Twitter**. Pomocí Twitteru uživatelé mohou posílat krátké textové zprávy známé jako tweety jiným uživatelům. (Procházka, 2010, s. 59)

Sociální síť **LinkedIn**, se snaží o propojení všech profesionálů na celém světě a jejich příležitostí. Jedná se tedy spíše o pracovní síť, kterou lidé navštěvují za účelem získání zkušeností a kontaktů do svého pracovního života. „Navažte spojení, sdílejte novinky a najděte nové příležitosti.“ Tak zní heslo LinkedIn. (LinkedIn, 2015).

Sociální sítě **Pinterest**, **Instagram**, **Flickr** fungují na stejném principu. Uživatelé zde vkládají fotografie, které mohou upravovat podle nálady a sdílet s ostatními.

Google Plus + a **VK** jsou obdobou sociální sítě Facebook.

V České republice existuje tzv. **blog.cz**. Jedná se o vytvoření vlastního blogu s nejrůznější tematikou. **Tumblr** funguje na stejném principu. Na tento blog uživatel může vložit cokoli, co chce – příběhy, fotky, televizní pořady, odkazy, vtipy, videa, módu, hudbu nebo se i zaměřovat na hluboká témata. (tumblr.com)

Vine.co je mobilní aplikace, díky níž její uživatel může zveřejňovat krátká videa na Facebooku nebo Twitteru.

Ask.fm patří v České Republice mezi velice oblíbenou sociální síť. Jak už sám název napovídá, uživatelé zde mohou anonymně či ne, položit otázku jinému uživateli, na kterou může a nemusí odpovědět.

Přitažlivost sociálních sítí je jistě velká, obzvláště pro dnešní děti a mládež. Nejen od rodičů, ale také od sociálních pedagogů se proto očekává, aby uměli děti a mládež připravit na jejich rizika, připravit je o negativní možnost propadnutí závislosti virtuálního světa a fenoménu sociálních sítí, obzvláště Facebooku a to nejlépe tak, že jim ukážou i jinou cestu, jak trávit svůj čas smysluplněji, než jen zasednutím na počítačových židličkách, s počítačovou myší v ruce a zapnutým počítačem.

6 VIRTUÁLNÍ ZÁVISLOSTI

Šestá kapitola je věnována virtuálním závislostem, za které označujeme závislost na mobilech, počítačích a zejména na internetu. V naší práci se specifikujeme na oblast závislosti na internetu neboli netholismu, jde o závislost na internetu v jakékoliv podobě – tedy i na sociálních sítích.

Vzhledem k problému prozatím nedostupné literatury přímo k tématu virtuálních, nebo také jinak nazývaných moderních závislostí v práci vycházíme z obecných definic, které se však lehce také dají stáhnout na problematiku virtuálních závislostí.

6.1 Definice závislosti

Závislost lze podle Kudrny (in Kalina et. al., 2003, s. 107) definovat jako: „chronickou a progredující poruchu, která se rozvíjí na pozadí přirozené touhy člověka po změně prožívání.“

Nešpor (2007, s. 9) uvádí definici podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10): „syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.“

Závislosti můžeme dělit na fyziologické a patologické. Z hlediska tématu práce je stěžejní závislost patologická, do které patří mimo jiné i závislost na technologiích a službách, tedy i virtuální závislosti.

6.1.1 Patologická závislost

Patologická závislost se stává fenoménem současné doby, jedná se totiž především o závislostní chování, které se jednoduše stává součástí životního stylu zvláště dětí, dospívajících a mladých dospělých. Člověk snadno ztrácí schopnost racionálního zvažování přínosů a rizik zvoleného chování. V tom případě se jedná o patologickou závislost.

Pokorný, Telcová a Tomko, (2002, s. 14) charakterizují patologickou závislost jako vztah mezi organismem a jevem, objektem, respektive fenoménem. Vztah zde

vzniká a vyvíjí se na základě opakovaného kontaktu s předmětem závislosti. Tento kontakt se stává častějším, intenzivnějším a komplexnějším, přičemž délka jeho trvání se čím dál více prodlužuje, ať už ve smyslu přímého kontaktu organismu s předmětem závislosti nebo ve smyslu přemýšlení na něj.

„Důsledkem patologického vývoje vztahu je pak komplex změn, případně deformací, zahrnujících, resp. postihujících fyzickou, duševní, duchovní a sociální, eventuálně ekologickou rovinu bytí závislého jedince. To znamená, že závislost je komplexní povahy, neboť postihuje jak jedince, tak i jeho okolí.“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 14)

6.2 Virtuální závislosti – netholismus

Odborně nazýváme závislost na internetu netholismus, který prozatím nebyl Světovou zdravotnickou organizací WHO diagnostikován jako nemoc, nicméně se začíná stávat pro mnoho odborníků diskutovaným tématem a pro mnoho rodičů strachem, aby jejich děti nebyly pohlceny kybersvětlem.

Šmahel (2003, s. 141): „Stejně jako existuje závislost na alkoholu, cigaretách, sexu, cvičení, existuje také závislost na internetu.“ Eckertová a Dočekal (2013, s. 122) Šmahelovo tvrzení jedinečně potvrzují tím svým: závislost na internetu a tedy i sociálních sítích se v posledních letech stává stejně reálná jako závislosti z klasického světa – alkohol, kouření, hrací automaty atd.

Virtuální závislosti jsou závislostmi, kdy člověk žije svůj život v kyberprostoru – neustále je připojen na svém mobilním zařízení k internetu, veškerá jeho komunikace se odvíjí od komunikace online. Tento člověk si neuvědomuje, jak moc jej toto závislostní chování ovlivňuje, obzvláště jedná-li se o mladé dospělé.

Nejpočetnější skupinou netholiků jsou právě teenageři a děti, kteří nejnápadněji závislosti propadnou. Většinou si svoji závislost nesou již z dětství, kdy ve virtuálním světě tráví více času, než by měli. (Kulhánek, 2011 – 2014)

6.2.1 Symptomy netholismu

Potvrdit, že se jedná o netholismus je velice těžké, neboť pro závislého se vše jeví v naprostém pořádku, i přesto, že jeho okolí může být jiného názoru. Jak uvádí Eckertová a Dočekal (2013, s. 123) u netholismu nemůžeme ukázat na prázdné láhve ani výskyt injekčních stříkaček. Navíc zde situaci komplikuje fakt onoho zdání, že sociální sítě i internet jsou prospěšné při práci či studiu. Je tedy velice snadné skrývat svá nutkání trávit na internetu více času za školními nebo pracovními povinnostmi.

K poznání závislosti na internetu neexistuje žádný návod, můžeme však vymezit několik příznaků, díky nimž závislost rozpoznáme.

Eckertová, Dočekal (2013, s. 131) a Zbyněk Mlčoch (2009) uvádějí následující symptomy:

Netholici se nedokážou ovládat, počítač vůbec nevypínají. Předmět závislosti v nich vyvolává radost a pocit spokojenosti, aktivity ve svém volném čase ukončují dříve, aby se mohli navrátit k počítači. Zanedbávají rodinu, se kterou začínají mít narušené vztahy, opouštějí své přátele a často zanedbávají i sebe sama – zanedbávají spánek: zůstávají online dlouho do noci a vynechávají každodenní činnosti jako například jídlo. Lžou sami sobě i ostatním. Naprosto ztrácí kontrolu nad časem stráveným u počítače. Přemýšlejí o počítači, když ho zrovna nepoužívají. Střídají se u nich období euforie a viny: cítí se špatně z toho, kolik času tráví online, roste u nich nervozita a neklid. Procházejí fyziologickými změnami (přibírání na váze). Přestanou dělat věci, které doposud dělali. Netholik ztrácí sociální kontakt a uzavírá se do sebe.

V dostupném článku Adiktologické poradny k symptomům netholismu se setkáváme se šesti symptomy závislosti na internetu. Odborníci uvádějí, že se jedná skutečně o netholismus, splňuje-li uživatel internetu všech šest.

- 1. Význačnost:** internet nebo přímo jeho aplikace se stávají nejdůležitějším v životě člověka, který neustále přemýšlí o kyberprostoru a veškeré jednání tomu podřizuje.

2. **Změny nálady:** pokud právě nevykonáváme činnost, na níž jsme závislí, mění se nám nálada. Ve chvíli spuštění internetu se dostaví pocity uvolnění a spokojenosti.
3. **Tolerance:** podobně jako u návykových látek, i u internetu se nám tolerance zvyšuje, tzn., že musíme být na internetu čím dál častěji, aby nás to těšilo a dostával se příslušný efekt.
4. **Odvykací příznaky:** u závislosti na internetu se dostávají především v podobě nepříjemných psychických stavů, vzteku, nervozity či také smutku.
5. **Konflikt:** dochází ke konfliktu mezi naší závislostí a okolím (rodinou, zájmy, prací, školou apod.).
6. **Relaps:** opětovné návraty do dřívějších stavů závislosti. (Poradna adiktologie, 2010)

6.2.2 Důsledky závislosti na internetu

Odborníci se shodují, že projevy závislosti na internetu mohou být pro jedince fatální. Důsledky této nedrogové závislosti jsou v celé své řadě aspektů podobné jako u závislosti drogových a to i v případě, že primárně nepoškozují tělo člověka. Daleko více zasahuje do oblastí lidské psychiky a sociálních vztahů člověka. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 77)

Problémy související se závislostí na internetu lze rozdělit na potíže fyzické, psychické a sociální.

Problémy fyzické

Nešpor (2011, s. 21) uvádí ve své publikaci fyzické projevy netholismu: poškození krční páteře, špatné držení těla, poškození očí, bolesti hlavy, brnění, mravenčení a otok rukou, zápěstí prstů a v neposlední řadě také špatný krevní oběh a s ním vznikající trombóza. Trpět může i trávicí systém, z důvodu nadměrného věnování se počítači, jedinec vynechává jídlo nebo jí nepravidelně. Častým příznakem je také zvyšující se obezita.

Problémy psychické

Oblast psychických potíží souvisí s ničením nervových buněk a s celkovým přetěžováním. Tzn. zahlcování informacemi, snížení pozornosti, u malých dětí hrozí pokles intelektových schopností. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 90)

Problémy sociální

V oblasti sociální jedinci závislí na internetu, nahrazují vzájemnou interakci a komunikaci ve společnosti lidí s počítačem. Důsledkem je snížení vyjadřovacích schopností, neřízené surfování po internetu nese za důsledky problémy v partnerském i sexuálním životě (závislost na stránkách s erotickým obsahem), celkově klesá schopnost komunikovat s ostatními lidmi. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, st. 91)

6.2.3 Rizikové činitele

„Závislost nemá jedinou příčinu, ale vzniká v důsledku vzájemného působení mnoha vlivů.“ (Nešpor, Dvořák, 1998, s. 25)

Proto na tomto místě uvádíme nejčastější příklady rizikových činitelů, které mohou závislost vyvolat či podporovat. Činitele můžeme rozdělit do šesti kategorií:

1. Na úrovni jedince

- Např.: odcizení ve vztahu k rodičům, škole a společnosti;
- nedostatek dovedností v mezilidských vztazích, nízké sebevědomí.

2. Na úrovni rodiny

- Např.: nejasná pravidla, nedostatek času, malá péče a nedostatečný dohled;
- nesoustavná a přehnaná přísnost, nedostatečné citové vazby, konflikty mezi rodiči.

3. Na úrovni školy

- Např.: chybí systematická prevence;
- škola nespolupracuje s rodiči ani užitečnými organizacemi a institucemi v okolí.

4. Na úrovni zaměstnání

- Např.: nezaměstnanost;
- Velká míra stresu.

5. Na úrovni vrstevníků

- Např.: šikanování ze strany vrstevníků.

6. Na úrovni společnosti

- Např.: nedostatek příležitosti k pracovnímu i jinému uplatnění;
- společnost nenabízí dobré možnosti, jak trávit volný čas;

Pokorný, Telcová a Tomko, (2002, s. 92) se domnívají, že dalšími rizikovými činiteli je egoismus, nízké sebevědomí a pochybnosti. Lidé, kteří mají tendenci zabývat se sami sebou, mají nízké sebevědomí a pochybnosti o sobě samém totiž na internetu jednoduše naleznou pozitivní odezvy, které pomáhají zvýšit jejich osobní prestiž. Tito lidé často tvrdí: „Když jsem na internetu, jsem v pohodě, něco znamenám, jinde nestojím za nic.“

6.2.4 Sociální sítě jako zlo

Příčina závislostního chování na internetu není přímo jasná, odborníci se domnívají, že nejčastějšími návykovými aspekty internetu je jeho rychlost, dostupnost, možnost získání velkého množství informací, online hry, chatovací místnosti a obzvláště rizikové jsou právě sociální sítě, které umožňují obousměrnou komunikaci uživatelů. (Poradna adiktologie, 2010)

Budeme-li vycházet z faktu, že Facebook je sociální síť s největším počtem aktivních uživatelů, považujeme za užitečné zmínit názor Eckertové a Dočekala (2013, s. 126): „Pro řadu lidí je budování vztahů a komunikace na sociálních sítích důležitější, než komunikace a vztahy v reálném světě. A nutno dodat, že je v tomto pocitu Facebook (a ostatní sociální sítě) utvrzuje neustálým přísunem „nových přátel“, nových možností komunikace, nových možností zjišťování, jací jsou přátelé a jací jsou oni sami.“

V tuto chvíli tedy můžeme začít mluvit o závislosti na sociální síti. Jedná se o nutkání neustále sledovat, co píší přátelé, kde jsou, co dělají, s kým, co vyfotografovali atd. Jedná se o neustálé krmení ostatních přátel svými příhodami ze

života a opětovným nutkáním vědět okamžitě, zda někdo na příspěvek zareagoval. (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 126)

Ono zlo sociálních sítí spočívá v tom, že dítě či mladistvý s potřebou útěku od reality může najít své útočiště na sociálních sítích velmi snadno, ať už pod svým pravým jménem nebo pod novou identitou se kterou si vybuduje nový svět. Takový, ve kterém se chová jinak, působí jinak než v reálném světě. V této fázi se jedinec ocitá na velmi tenkém ledě, kdy je velmi snadné závislosti propadnout. (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 127)

Zcela správně se tedy můžeme domnívat, že dítě či mladý dospělý si tak najde komfortní pozici v kybersvětě. Začne ztrácet své opravdové mezilidské vztahy, sociální dovednosti a začne preferovat povrchní vztahy s lidmi na internetu, později není schopen navázat osobního kontaktu či partnerského vztahu, komunikace tváří v tvář je pro něj nereálná. Objevit se taktéž může zhoršení školního prospěchu, ztráta norem chování, agresivita, zanedbávání povinností a také péče o sebe sama. Internet může tomuto jedinci způsobit rozpad jeho života.

Z faktů uváděných výše nám jednoznačně vyplývá, že internetovým závislostem je třeba věnovat pozornost stejně tak, jako těm ostatním. Nemluvě o tom, že virtuální závislosti se stávají čím dál větší hroznou rozvíjející se postmoderní společnosti.

Vzniku internetových závislostí je tedy třeba předcházet co nejdříve. Děti a mládež by měly znát zásady zdravého životního stylu a také by měly vědět, kam se obrátit v případě, když si neví rady s vyřešením obtížného problému a nenašly důvěru či oporu ve své rodině, která by měla stát u řešení problému jako první.

Další kapitulu této práce proto věnujeme prevenci závislostního chování na internetu a projektům, které jsou realizovány na podporu prevence tohoto chování.

7 PREVENCE VIRTUÁLNÍCH ZÁVISLOSTÍ

Tématem sedmé kapitoly je prevence, kterou by žádný rodič, ani sociální pedagog neměl podceňovat.

Petr Růžička (2001) uvádí ve čtrnáct let starém rozhovoru pro Idnes.cz, že problémem naší společnosti je, že tento typ závislosti zatím nepovažuje za nemoc. Po jedenácti letech uvádí Markéta Maříková (2012) ve svém článku informaci, že „první zemí na světě, kde bude závislost na internetu uznána jako nemoc, se brzy stane Čína. Podle místního ministerstva zdravotnictví jsou ohroženi všichni, kteří u internetu tráví více než šest hodin denně.“

Technický pokrok týkající se počítačů a rozvoje sociálních sítí se nezastavil a se závislostí na internetu se začíná potýkat čím dál více dětí a mladistvých, ačkoliv si to neuvědomují. Stále je zde stejný problém, nepíše se o tom, nemluví se o tom v dostatečné míře, například na rozdíl od tématu rizikového chování spojeného s využíváním internetu nebo o tom jak děti chránit v kyberprostoru.

Světová zdravotnická organizace WHO, stále virtuální závislosti neřadí do mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených problémů, proto pokud si v dnešní době někdo přizná, že se s tímto problémem potýká, tak bohužel neví, kam se obrátit pro radu, protože neexistují přesná místa, kam si pro pomoc či radu zajít.

V možnostech rodičů a sociálních pedagogů je tedy činit hlavně takovou prevenci, díky které děti a mladí dospělí virtuálním závislostem nepropadnou.

7.1 Prevence

Prevence je souhrnný pojem, který zahrnuje různorodé komplexní aktivity a postupy, díky nimž by se mělo zamezit vzniku závislosti, zamezit jejímu rozvoji a závislost případně vyléčit, tak aby nedošlo k jejímu opětovnému propuknutí. Cílem prevence je v ideálním případě předejít styku jedince s drogou vůbec. (Šustková-Fišerová, 2004)

7.1.1 Rozdělení prevence

Z pohledu rodiče

Rodiče by především měli umět stanovit striktní limity, kdy může dítě k počítači a kdy ne, určit čas, jak dlouho dítě může u internetu být, mluvit s ním o tom, co na internetu dělá, případně s ním čas na internetu ve zdravé míře také trávit, v průběhu surfování na internetu vést dítě k tomu, aby si udělalo přestávku. Mezi nejdůležitější prevenci však patří umět dítě podporovat i v jiných zájmech, předcházet tomu, aby se nudilo a zvyšovat sebevědomí dítěte. (Mlčoch, 2009)

Z pohledu sociálního pedagoga

Jak jsme již zmínili v práci několikrát, předejít styku konkrétně s internetem je v dnešní době naprosto nemožné, můžeme však minimalizovat negativní dopad na jedince či zabránit rozšiřování se v jeho životě.

Jako sociální pedagogové můžeme děti vybavit takovými znalostmi a dovednostmi, které získají pomocí preventivních programů, které se zaměří na rozvoj sociálních způsobilostí, správné řešení problémů, zvládání zátěžových situací a v neposlední řadě budou také podporovat zdravý životní styl.

7.2 Projekty v oblasti prevence rizikového chování na internetu

Na tomto místě bakalářské práce představujeme Centrum PRVoK, které realizuje projekty na podporu vzdělávání žáků, studentů, pedagogů, ale i rodičů v oblasti prevence rizikového chování na internetu.

7.2.1 Centrum PRVoK

Jedná se o Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, které se zabývá problematikou rizikového chování spojeného s informačními a komunikačními technologiemi. (Prvok.upol, 2014)

„Centrum je realizátorem národního projektu prevence rizikové komunikace v prostředí internetu s primární prevencí rizikového chování se zacílením na děti.“ (Prvok.upol, 2014)

Tento projekt nese název E-bepečí a jedná se o národní edukační, výzkumný a intervenční projekt zaměřený na prevenci v oblasti rizikového chování ve virtuálních prostředích, zejména na internetu. (E-bepečí, 2013)

Projekt je realizován za finanční podpory např. firmy Google a Seznam.cz, nadace Vodafone, podpory konkrétních statutárních orgánů měst a v neposlední řadě také Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Projekt nabízí širokou škálu nabídek vzdělávání pro žáky 2. stupně ZŠ a studenty SŠ, vzdělávací akce pro učitele, vzdělávací akce pro rodiče a vzdělávací akce pro další cílové skupiny. (E-bepečí, 2013)

Seznam se bezpečně

Na tomto místě uvádíme konkrétní projekt realizovaný společně s internetovým portálem Seznam.cz a Centrem PRVoK.

Jedná se o projekt, určen pro děti ve věku 10 – 16 let, jejich rodiče a pedagogy. Díky tomuto projektu byly natočeny dva filmy, jež byly distribuovány do všech základních škol v České republice. Filmy ukazují rizika anonymního seznamování, nástrahy internetu a nebezpečí, která jsou skryta za nejrůznějšími identitami. (Seznam se bezpečně, 2015)

8 PRŮZKUM

Osmou kapitolou představujeme analýzou dat získaných od respondentů průzkum, do jaké míry si dnešní děti a mládež uvědomují existenci virtuální závislosti a zda znají její projevy. Zabýváme se také znalostí dětí a mládeže ohledně sociálních sítí, konkrétně Facebooku. Dále pak zjišťujeme informace o využívání volného času dětí samotných i vedených v rámci rodiny.

8.1 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu je zjištění, zda si dnešní děti a mládež uvědomují, že virtuální závislost existuje, může jim ovlivnit život a zda případně znají projevy virtuální závislosti.

8.2 Stanovení výzkumných otázek

V předchozích kapitolách byla charakterizována virtuální závislost, jako poměrně nový jev dnešní doby, který může mít fatální dopad na vývoj, ale i život jedince: „Chatují, sledují, poslouchají, tweetují, vytváří, sdílejí a komunikují prakticky po celý den. Jsou s médii neustále, konzumují je s velkým gustem a pokud možno více médií najednou. Říká se jim síťová generace, elektronická generace či digitální generace.“ (Šebeš, 2013)

Jedná se o dnešní generaci dětí a dospívajících.

Z uvedených faktů můžeme usuzovat, že potřeba zvyšování vědomí o netholismu je u dětí a mládeže zapotřebí. Za těchto okolností formulujeme následující výzkumné problémy:

1. dnešní děti a mládež si neuvědomují existenci jevu netholismus,
2. neznají jeho symptomy a důsledky.

Formulace výzkumného problému vede k vymezení výzkumných otázek:

VA1 Uvědomují si děti a mladiství existenci netholismu?

VA2 Znájí tyto děti a mládež možná rizika netholismu?

8.3 Popis průzkumu

Průzkum jsme realizovali od listopadu 2014 do ledna 2015. Před vlastním průzkumem jsme uskutečnili pilotáž, která nám umožnila odstranit nedostatky ve formulaci otázek v dotazníku. Poté byly zadány vlastní dotazníky.

8.3.1 Metody získávání dat

Sběr dat probíhal za pomoci dotazníkového šetření. Gavora (2008, str. 122) vymezuje dotazník jako: způsob kladení otázek a získávání písemných odpovědí. „Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“ (Chráska, 2007, str. 163)

Dotazník byl rozesílán elektronicky a také rozdán respondentům osobně v tištěné formě.

8.3.2 Vzorek výzkumu

Celkem se průzkumu zúčastnilo 442 respondentů ve věku 10 – 30 let.

Respondenti byli vybíráni náhodně, s jediným pravidlem, dotazník byl určen pouze pro osoby do věku 30 let. Minimální věková hranice nebyla nastavena.

8.3.3 Metody analýzy dat

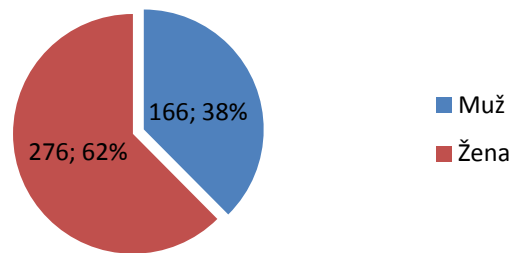
Odpovědi respondentů byly nejprve zpracovány do jednotného tvaru, z něhož byl vytvořen databázový soubor, který umožňoval následnou analýzu dat.

S výjimkou otázky č. 7 byla data analyzována formou popisné statistiky: byly spočítány četnosti jednotlivých odpovědí, na jejichž základě byly vytvořeny grafy. Otázka č. 7 byla zpracována pomocí metody vytváření trsů: metoda trsů slouží k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky respondentů do skupin. Tyto skupiny neboli trsy vznikají na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. (Miovský, 2006, s. 221)

8.4 Analýza získaných dat

1. Pohlaví

První položka v dotazníku byla zaměřena na zjištění poměru žen a mužů mezi respondenty. Celkem se průzkumu zúčastnilo 442 respondentů, z nichž 62 % průzkumu tvořily ženy, 38 % muži.

Graf č. 1

2. Tvůj věk je:

Následující data rozdělujeme dle klasifikace dětí a mládeže Vágnerové a Macka, se kterým se setkáváme v kap. č. 1.

Z tabulky vyplývá, že nejpočetnější věkovou kategorií v průzkumu jsou respondenti ve věku 16 – 20 let. Naopak nejméně početná věková kategorie je 26 – 30 let.

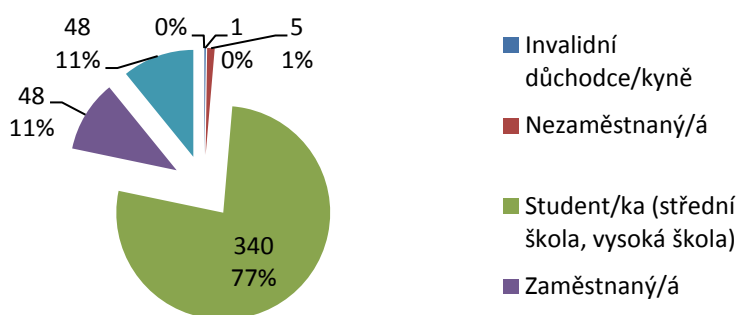
Věk	Četnost	%
10-15	74	17
16-20	224	51
21-25	120	27
26-30	24	5
Celkem	442	100

Tabulka č. 2

3. Jsi:

Třetí otázkou jsme zjišťovali, zda respondenti navštěvují základní školu, střední či vysokou školu, jsou zaměstnaní, nezaměstnaní nebo v invalidním důchodě.

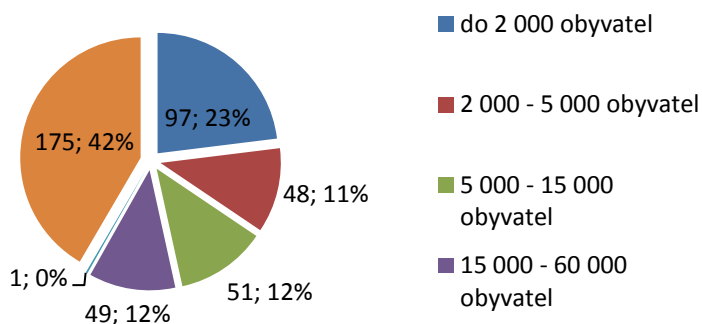
Z výsledku průzkumu je patrné, že na dotazník odpovědělo 77 % studentů (340 respondentů), žáci základních škol a zaměstnaní (48 respondentů) mají stejné zastoupení, 1 % zastupovali nezaměstnaní (5 respondentů) a pouze jeden respondent byl invalidním důchodcem, což pro účely našeho průzkumu vyhodnocujeme jako 0 %.

Graf č. 2

4. Jaká je velikost obce, kde žiješ?

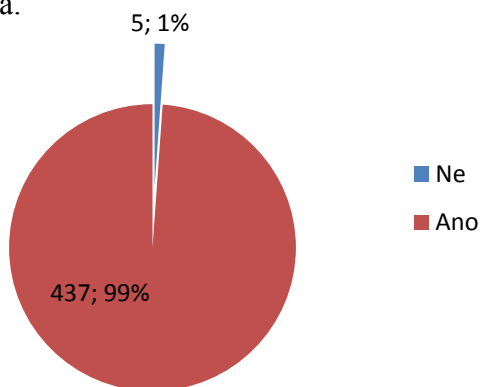
Následující otázkou bylo zjištěno, v jak moc osídlených lokalitách respondenti žijí. 42 % dotazovaných žije ve velkoměstě. 23 % v obcích, které sčítají méně než 2 000 obyvatel. 12 % respondentů žije ve městě s 5 – 15 000 obyvateli a dalších 12 % ve městě s 15 – 60 000 obyvateli. Pouhý jeden respondent žije ve městě, které má 60 000 – 150 000 obyvatel, tato odpověď byla pro účely našeho průzkumu vyhodnocena jako 0 %.

Graf č. 3

5. Používáš internet?

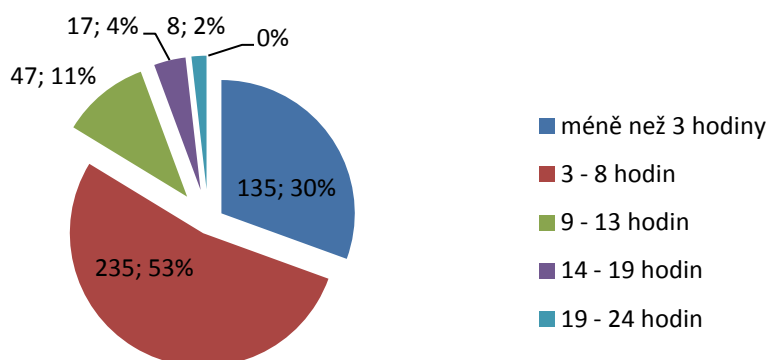
Položka č. 5 v dotazníku zjišťovala stav, kolik respondentů využívá internet. Ze všech oslovených respondentů využívá 99 % internet. Pouze 1 % respondentů odpovědělo, že internet nevyužívá.

Graf č. 4

6. Jak dlouho jsi průměrně denně na internetu aktivní?

Z grafu č. 5 lze vyčíst, že nejčastěji respondenti tráví 3 – 8 hodin denně na internetu. Vzhledem k tomu, že se v dnešní době uživatel internetu může připojit jednoduše kdekoliv a kdykoliv k internetu pomocí svého mobilního zařízení, lze soudit, že se průměrná doba na internetu bude stále zvyšovat. Druhou nejčastější odpověď respondenti uvádí, že na internetu tráví méně než 3 hodiny.

Graf č. 5

7. Představíš si něco pod pojmem virtuální či moderní závislost? Popiš svoji představu, jak se podle tebe tato závislost projevuje.

Pro analýzu kvalitativních dat této položky byla zvolena metoda vytváření trsů.

Ve sloupci položky jsou uvedeny nejčastější výroky respondentů, které byly zařazeny do obecných kategorií – trsů.

TRSY	POLOŽKY
Nevědomost	Ne.
	Nic takového neexistuje.
	Nic si nepředstavím.
	Nevím.
Závislost na určitém druhu počítačové zábavy	Závislost na internetu.
	Facebook.
	Hraní počítačových her.
	Chorobná potřeba být neustále online.
Neschopnost komunikace tváří v tvář	Upřednostnění virtuálního kontaktu před osobním setkáním.
	Člověk je závislý na komunikaci s ostatními pouze přes internet.
	Neschopnost navázat běžný kontakt s člověkem.
Symptomy netholismu	Závislý nechce počítač vypnout, nevydrží bez něj ani jeden den.
	Nutková touha být pořád online.
	Jedinec má pocit, že mu bez internetu pořád něco uniká.
	Nervozita, agrese, podrážděnost, stres, těkavost, náladovost, záchvaty.
Touha být informován	Potřeba přísunu informací.
	Člověk se v noci budí, aby zkontroloval své mobilní zařízení.
Jedinec a jeho život	Člověk užívá moderní technologie ve svém volném čase více, než je zdrávo.
	Jedinec se vymlouvá, že potřebuje neustále pracovat na internetu.
	Člověk nemá zájem o své okolí (rodinu, kamarády).
	Neschopnost běžného života.

Tabulka č. 3

Nevědomost

Z prvního trsu je nám jasné, že mnoho respondentů netuší či se dokonce domnívá, že žádná virtuální závislost neexistuje. Odpovědi respondentů nám potvrzují, že mnoho z nich se s pojmem virtuální/moderní závislost během svého života zatím nesešlo.

Závislost na určitém druhu počítačové zábavy

Tento trs nám naopak od prvního jasně ukazuje, že pokud si je respondent schopen pod virtuálními závislostmi něco představit, jedná se zcela jistě o internet a s ním souvisejícím fenoménem sociálních sítí, obzvláště Facebooku. Respondenti se často zmiňovali o závislosti na facebooku, sociálních sítích a hrách: *„Asi nejčastěji se v této době vidává závislost na facebooku a jiných sociálních sítích nebo na počítačových hrách. Pod pojmem závislost na těchto věcech si tedy představím to, že sotva přijde dítě domů ze školy či jiného kroužku snaží se co nejdříve dostat na PC a pak na něm tráví co nejvíce času. Každá jiná činnost je pro něho nezajímavá a nudná a myslí jen na svoji hru nebo na to jak si bude chatovat s kamarády.“*

Neschopnost komunikace tváří v tvář

Za zajímavé v tomto trsu považujeme, že každý druhý respondent uvedl v odpovědi na položku č. 7 problém upadající komunikace, která probíhá pouze skrze sociální sítě nebo jiná komunikační fóra. Jedinec se brzy stane neschopný komunikace tváří v tvář a schopnosti navazovat nové vztahy v reálném světě.

Symptomy netholismu

Mezi projevy virtuální závislosti respondenti nejčastěji uváděli nutkavou touhu být online, které se nedá odolat, pocit, že člověku bez internetu „něco“ chybí a dále také uváděli změnu v jedincově chování.

Touha být informován

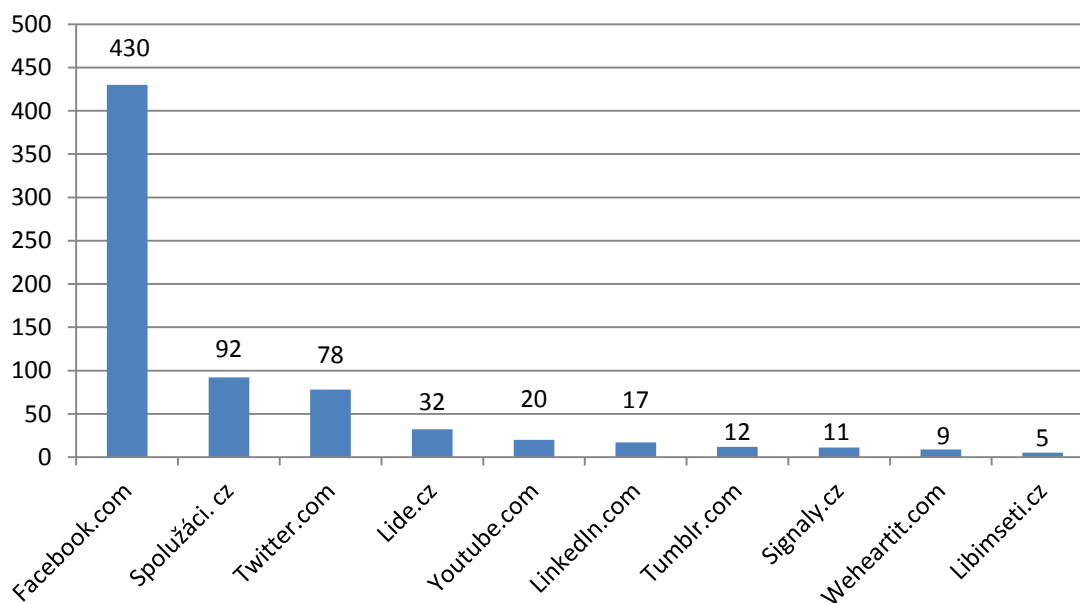
V tomto trsu jsou zahrnuty výroky respondentů, kteří uváděli tvrzení typu: „Člověk je stále online, i když se nepotřebuje vzdělávat, je přihlášen a komunikuje se světem přes počítač. Nemusí ani komunikovat, jen brouzdá nesmyslně na internetu, aby mu nic neuniklo. Je závislý neustále přijímat informace.”

Jedinec a jeho život

Poslední trs zahrnuje výroky, které se dotýkají volného času jedince, jeho rodiny a života jako celku. „Jsme na internetu víc než na čerstvém vzduchu. Člověk pak mluví jazykem internetu a přátelé má taky pouze virtuální (smyšlené).”

8. Na jakých sociálních sítích jsi zaregistrován/a?

Respondenti celkem uvedli přes 94 nejrůznějších typů sociálních sítí, na kterých jsou zaregistrováni. Pro přehlednost uvádíme pouze prvních 10.

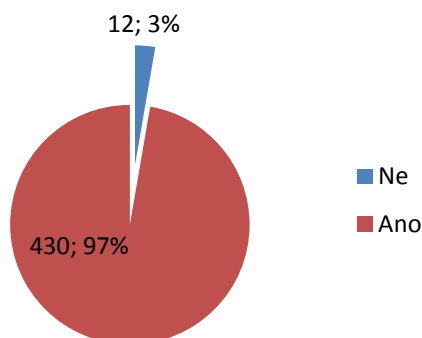
Graf č. 6

Při vyhodnocení osmé otázky bylo zjištěno, že téměř každý respondent je zaregistrován na sociální síti Facebook.com.

9. Jsi zaregistrován/a na Facebooku?

Devátou otázkou byli respondenti rozděleni pro další zkoumání do dvou skupin. První skupina sčítá respondenty, kteří jsou zaregistrováni na sociální síti Facebook.com, jedná se o 430 respondentů, tedy 97 %. Ve druhé skupině je poté 12 respondentů, tedy 3 %, kteří nejsou na Facebooku zaregistrováni.

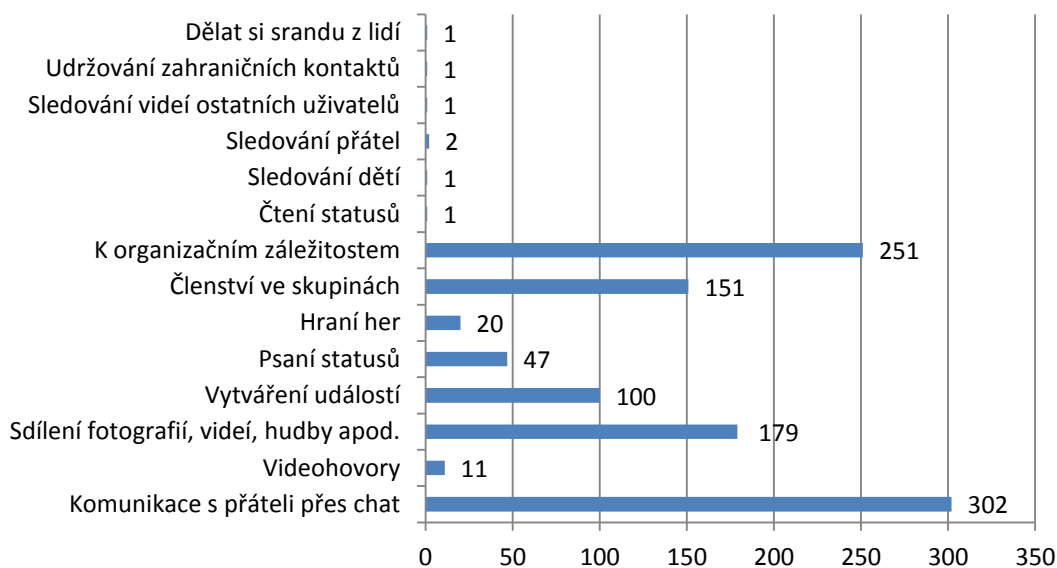

Graf č. 7

10. K čemu Facebook využíváš?

Při zodpovídání otázky č. 10, mohli respondenti zvolit více možností a také dopsat svoji další možnost.

Graf č. 8 ukazuje, že uživatelé Facebooku jej využívají nejčastěji pro komunikaci se svými přáteli (28 %), následně k organizačním záležitostem (24 %), dále ke sdílení fotografií, videí, hudby apod. (17 %), členství ve skupinách (14 %), vytváření událostí (9 %), psaní statusů (5 %), hraní her (2 %), videohovory (1 %). 0 % získaly odpovědi, které připisovali samotní respondenti, jedná se o možnosti: dělat si srandu z lidí, udržování zahraničních kontaktů, sledování videí ostatních uživatelů, čtení statusů.

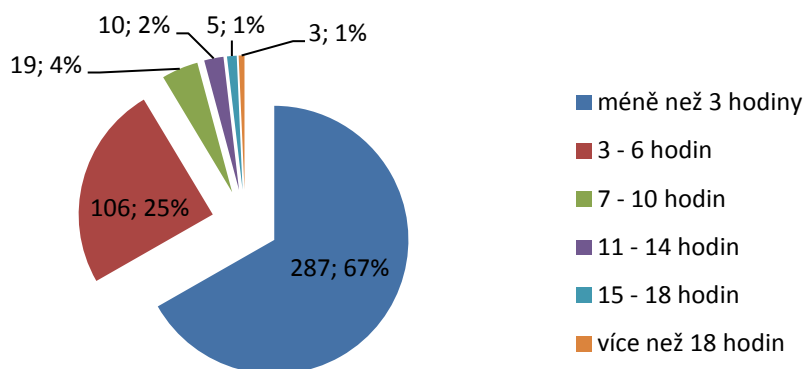

Graf č. 8

11. Kolik hodin denně trávíš aktivně na Facebooku?

V rámci této položky jsme zjišťovali, kolik času tráví respondenti denně na Facebooku aktivní účastí. Tzn., chatují s přáteli, sdílejí informace, prohlíží si profily uživatelů, apod.

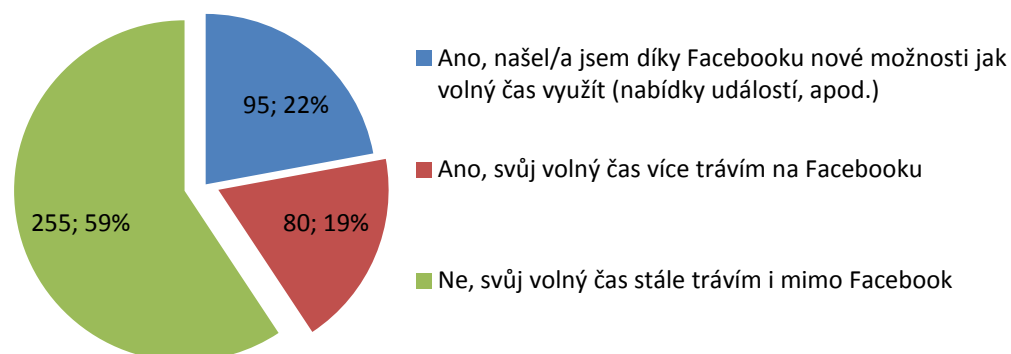
Z uvedených informací vyplývá, že 67 % respondentů tráví denně na Facebooku méně než 3 hodiny, 25 % respondentů zde tráví 3 – 6 hodin, 4 % respondentů je na sociální síti přítomno 7 – 10 hodin. 2 % respondentů využívá aktivně Facebook 11 – 14 hodin za den, 1 % respondentů využívá Facebooku 15 – 18 hodin denně a taktéž 1 % respondentů využívá Facebook více než 18 hodin za den.

Graf č. 9

12. Změnila se Ti po založení Facebooku náplň volného času?

Položkou č. 12 jsme se dotazovali, zda se respondentům po založení Facebooku změnila náplň volného času. Odpovědi vyšly následovně: 59 % respondentů uvedlo, že i přes registraci na Facebooku stále umí trávit čas mimo sociální síť, ve zbylých dvou odpovědích již není velký rozdíl. 22 % respondentů uvedlo, že si díky Facebooku našlo nové možnosti, jak volný čas trávit a 19 % respondentů uvedlo, že po založení Facebooku, zde tráví více svého volného času.

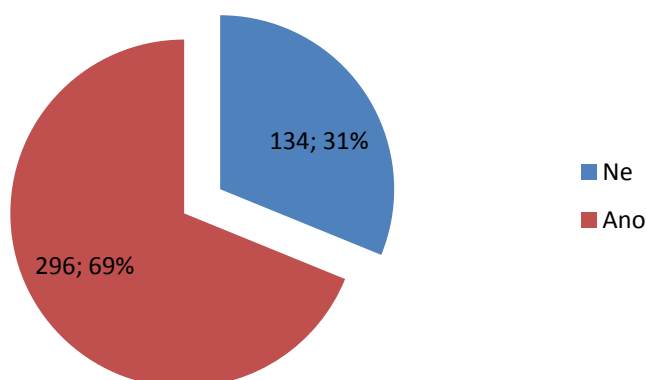

Graf č. 10

13. Myslíš si, že Ti může přílišné trávení volného času na Facebooku změnit život?

Vyhodnocením této položky byl zjištěn stav mínění respondentů, jak se staví k problematice ovlivnění svého života sociální sítí Facebook.

Více než dvě třetiny respondentů, přesně 69 %, uvedla, že ano. 31 % respondentů se domnívá, že Facebook život neovlivňuje.

Graf č. 11

14. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, prosím napiš jak.

Na položku číslo čtrnáct odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli mínění, že Facebook může ovlivňovat život člověka.

Jednalo se o otevřenou otázku, na kterou odpovědělo 222 respondentů, nejčastější odpovědi byly:

1. Vznik závislosti na Facebooku a s ní spojená ztráta schopnosti komunikace, rozbití vztahů s rodinou, omezování kontaktu s přáteli a okolním světem.
  - *„Můžu se stát závislým na facebooku, budu žít virtuální, nereálný život. Uzavřu se a přestanu normálně komunikovat s lidmi.“*
  - *„Můžu přestat vnímat své přátele, rodinu a distancovat se od skutečného života.“*
2. Závislý přestane chodit ven.
  - *„Tím, že přestanou chodit ven a svůj volný čas budou trávit za pc.“*
3. Facebook bere lidem volný čas, ve kterém se mohou věnovat spoustě jiným činnostem. Jedině to vede k neefektivnímu trávení volného času.
  - *„Budu žít více v "facebookové realitě", než v opravdové realitě. A taky přijdu o spoustu volného času.“*
4. Zanedbávání svých školních či pracovních povinností.
  - *„Ztráta času, nestíhání povinností, odkládání úkolů...“*
5. Zahlcenost informacemi.
  - *„Přeinformovanost, člověk se zahltí nepotřebnými informacemi.“*
6. Míň času na sebe sama, ztráta koníčků, zvyšování se zdravotních problémů (obezita, poruchy chování), snižování lidské důstojnosti (jedinec zveřejní něco, co by v reálném životě nikdy nezveřejnil), ztráta soukromí, soudnosti, zahlcení informacemi, stalking ostatních lidí.

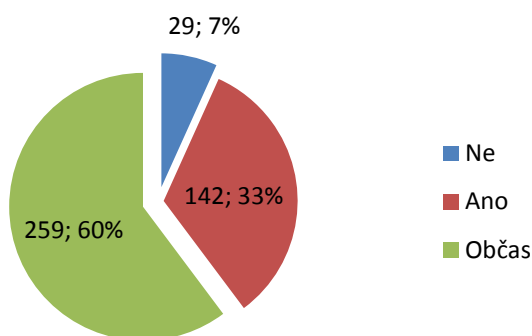
Respondenti také uváděli svoje zkušenosti, že se často setkávají s přáteli, kteří v jejich přítomnosti raději věnují pozornost Facebooku na mobilním zařízení.

- *“Nesnáším, když jdu s přáteli venku a polovina kouká do mobilu a odepisuje lidem na Facebooku.”*

15. Když máš chvíli volného času, připojíš se na Facebook?

V následujícím grafu můžeme vidět, že 60 % respondentů uvedlo, že se ve chvíli svého volného času připojí k Facebooku, aby si prohlédli, co se stalo u jejich přátel nového.

Soudíme, že toto číslo se bude stále zvyšovat, díky vyspělejšími technologiím a možnostem připojení se takřka odkudkoliv, nasvědčuje tomu i fakt, že celých 33 % respondentů uvedlo, že se ve chvíli volna k Facebooku připojí bez přemýšlení. Pouze 7 % respondentů se ve volné chvíli nemá potřebu se k Facebooku připojit.

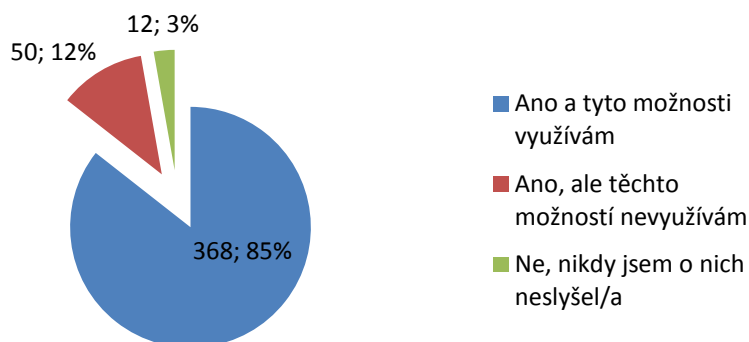

Graf č. 12

16. Víš, že na Facebooku existuje určitá ochrana tvých osobních údajů?

Tato položka v dotazníku měla za cíl zmapovat, na kolik si jsou uživatelé vědomi ochrany svých osobních údajů na Facebooku a zdali využívají možnosti zabezpečení svého účtu.

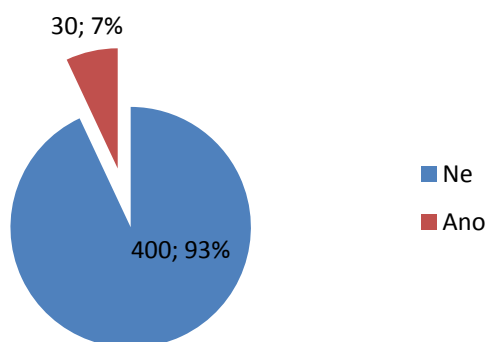
85 % respondentů uvedlo, že možnosti zabezpečení svých údajů zná a využívá je. 12 % respondentů si je vědomo, že tyto možnosti existují, ale nevyžívají je. 3 % uživatelů o těchto možnostech nikdy neslyšelo.

Graf č. 13

17. Kontrolují tě rodiče, jaký obsah přidáváš na Facebook?

Položka byla zařazena do dotazníku, abychom zjistili, zda rodiče kontrolují své děti, jaký obsah přidávají na Facebook. 93 % respondentů uvedlo, že je rodiče nekontrolují a tedy nemají přehled o tom, co jejich děti zveřejňují. Pouze 7 % respondentů je na Facebooku pod dohledem rodičů.

Graf č. 14

18. Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas?

Jednalo se o otevřenou otázku, v níž respondenti uváděli, jak nejčastěji tráví svůj volný čas. Nejčastější odpovědi byly:

1. Navštěvování kroužků.
2. Trávení volného času s přáteli venku.
3. Sport.
4. Učení, pracovní záležitosti.¹
5. Párty.
6. Četba.
7. Hry na počítači.
8. Skauting.

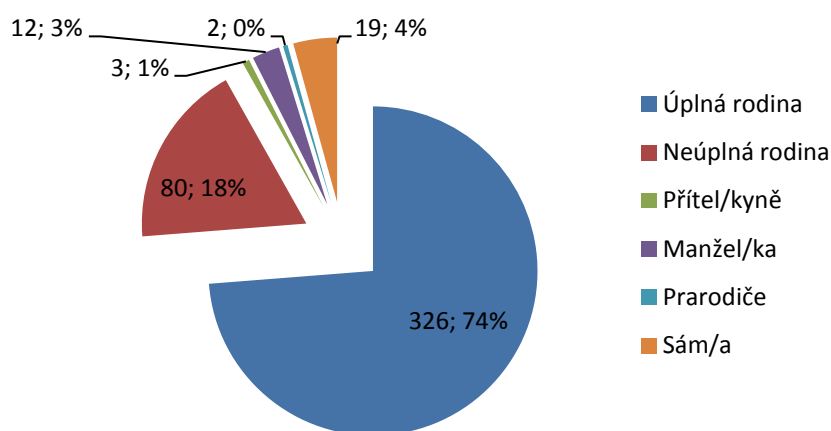
---

¹ Uvědomujeme si, že do volného času nepatří učení ani pracovní záležitosti (srov. Hájek, Hofbauer, Pávková. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. 2008 a Průcha, Walterová, Mareš. *Pedagogický slovník*. 2003), ale z důvodu této čtvrté nejčastější odpovědi respondentů, považujeme za důležité zařadit ji do konečného vyhodnocení dat.

19. Tvá rodina je:

Položka č. 19 byla polootevřená otázka. Na výběr měli respondenti ze dvou možných odpovědí a to: zdali žijí v úplné rodině nebo neúplné rodině. Pokud se ani jedna z možností netýkala jejich rodinné situace, mohli uvést svoji vlastní odpověď.

74 % respondentů žije v rodině úplné, 18 % v rodině neúplné, 4 % respondentů uvedla, že žije sama ve vlastní domácnosti, 3 % respondentů již založili svoji vlastní rodinu a žijí v domácnosti s manželem, 1 % respondentů žije v nesezdaném partnerství s přítelem a dva respondenti uvedli, že žijí s prarodiči, pro účely našeho průzkumu se jedná o 0 %.

Graf č. 15

20. Jak trávíte volný čas v rámci rodiny?

Následující odpovědi se týkají trávení volného času v rámci rodiny, kdy respondenti uváděli následující výroky:

1. Chození na výlety.
2. Hraní karetních a deskových her.
3. Návštěvy u příbuzných, rodinných známých.
4. Nicnedělání.
5. Společné obědy o víkendech.

8.5 Závěry z průzkumu

Průzkum byl proveden celkem s 442 respondenty, nejpočetnější věkovou kategorií se stali respondenti ve věku 16 – 20 let a většina oslovených byli studenti. Největší zastoupení měli respondenti žijící ve velkoměstech.

Otázkami směřujícími k internetu jsme zjistili, že téměř všichni využívají internet a s ním spojenou možnost registrace na sociálních sítích, nejvíce na Facebooku.

Cílem průzkumu bylo zjistit, zda si dnešní děti a mládež uvědomují, že virtuální závislost může existovat a přináší s sebou určité změny v chování člověka a zároveň ovlivňuje kvalitu života jedince. Na základě vymezení cíle průzkumu jsme stanovili výzkumnou otázku č. 1 (VA1), která zjišťovala vědomí dětí a mladistvých o existenci jevu netholismu a výzkumnou otázku č. 2 (VA2), díky níž jsme ověřovali, zda děti a mládež znají možná rizika netholismu a jaká rizika to jsou.

Pomocí kvalitativní metody tvorby trsů jsme mohli odpovědět na naše výzkumné otázky. Odpovědí na první výzkumnou otázku je, že si malé množství respondentů vůbec neuvědomuje existenci netholismu a tedy ani žádná rizika s ním spojená a většina oslovených respondentů je schopna pod virtuální závislosti zařadit hraní počítačových her, využívání sociální sítě Facebook a také netholismus.

Co se týká druhé výzkumné otázky ohledně vymezení rizik spojených s netholismem, už nejsou respondenti tolik přesní. Nicméně z analýzy dat vyplývá, že nejčastějšími symptomy netholismu podle respondentů jsou: touha být online, nervozita, agrese, podrážděnost, stres, náladovost, těkavost, záchvaty. V odpovědích se dále vyskytovala další možná rizika jako zanedbávání rodiny a přátel. Respondenti už však neuváděli fakt, že závislý jedinec může zanedbávat i sebe sama a že se u něj také mohou projevit fyzické symptomy, na které odkazuje Eckertová, Dočekal (2013, s. 131) jako např.: ztráta váhy, bolesti hlavy, zad, kloubů či málo spánku.

Celkově však můžeme hodnotit průzkum o vědomí respondentů v tématice netholismu pozitivně.

Další část průzkumu se věnovala sociálním sítím. Z analýzy dat vyplývá, že většina respondentů je zaregistrována na sociální síti Facebook, který nejčastěji využívá

pro komunikaci se svými přáteli a netráví zde aktivně více než 3 hodiny denně, více než polovina respondentů dokáže trávit svůj volný čas i mimo tuto sociální síť. Dvě třetiny respondentů se domnívají, že přílišné trávení volného času může jedinci změnit život a to především vznikem závislosti na Facebooku, dále pak trávením veškerého času pouze doma, jedinec svůj čas tráví neefektivně, zanedbává školní či pracovní činnosti a nebo je zahlcen přílišným množstvím informací.

Jedna z položek dotazníku zjišťovala, zda se jedinec ve chvíli volného času připojí na Facebook, většina respondentů uvedla možnost „občas“, hned poté následovala možnost „ano“. Pouze několik z respondentů nemá potřebu se k Facebooku připojit. Bude-li v našem případě první a druhá odpověď (občas, ano) nabývat na četnosti respondentů, budeme se v následujících letech potýkat s jevem netholismu čím dál více.

Další položkou v dotazníku bylo zjištěno, že téměř většina respondentů využívá možnosti zabezpečení svých údajů na Facebooku a pouze 3 % respondentů o možnostech ochrany osobních údajů na Facebooku nikdy neslyšelo.

93 % respondentů není na Facebooku kontrolována svými rodiči, což můžeme přisuzovat faktu, že většina respondentů byla plnoletá a rodiče tedy nemusí vnímat jako svoji povinnost kontrolovat své děti na sociální síti.

Část průzkumu se také věnovala trávení volného času jedince samotného a v rámci jeho rodiny. Samotní jedinci uváděli mezi tři nejčastější činnosti ve svém volném čase navštěvování kroužků, chození ven s přáteli a sport. V rámci rodiny pak chození na výlety, hraní deskových a karetních her, návštěvy u příbuzných a rodinných přátel a nicnedělání.

Z výsledků průzkumu vyplývá, že internet a Facebook je důležitou součástí života dnešních dětí a mládeže. Někteří si uvědomují, jak velké zásahy v jejich životě může způsobit, někteří naopak netuší. Pozitivní prozatím je, že většina respondentů využívá Facebook k praktickému využití v jejich životě a svůj volný čas dokážou trávit i mimo něj se svými přáteli a rodinou.

Závěr práce

V bakalářské práci jsme se věnovali internetové závislosti – netholismu, která je v nynější době řazena pod moderní závislosti. I přesto, že internetu a sociálním sítím je věnována velká pozornost, z našeho pohledu není dostatečná, obzvláště v souvislosti s dětmi, mládeží a jejich pedagogy.

Cílem naší práce bylo přinést informace v oblasti netholismu všem rodičům, pedagogům i široké veřejnosti, z důvodu, že se tato problematika stává čím dál více aktuálnější s vývojem celé technologie v dnešním světě, a i přesto je o ni vcelku málo dostupných informací či tyto informace nejsou dostatečně šířeny mezi děti, mládež, rodiče ani pedagogy.

Nejdůležitější v předejití závislosti na internetu je účinná prevence netholismu, která však zatím není mezi pedagogy ani mezi rodiči dětí a mladistvých pevně ukotvena, respektive na prevenci konkrétně virtuálních závislostí není prozatím kladen takový důraz jako například na prevenci drogových závislostí.

Svět kyberprostoru pokročil již daleko a cesta zpět odtud nevede. Internet ovládá celý svět a z jistého pohledu také propojuje lidi navzájem. Tam, kde působí je především volný čas dětí a mládeže.

Pouze jedinec sám rozhoduje, pro jaké činnosti se ve svém volném čase rozhodne, ovšem jakýkoliv pedagog, učitel, vychovatel nebo rodič mu může pomoci či ho ovlivnit při výběru ze široké škály aktivit, které může dělat. Je však žádoucí, aby se s touto pomocí přišlo zavčas.

I přesto, že se může zdát, že se točíme v začarovaném kruhu, šance sociálních pedagogů na ovlivňování volného času dětí a mládeže je vysoká a mnohdy zapojení do společenského života a připravování dětí a mládeže na smysluplné prožití volného času přísluší právě jim.

Seznam literatury

Knižní zdroje

DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef, 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

GAVORA, Peter, 2008. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4. rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK. 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 184 s. ISBN 80-7178-635-7.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

HORSKÁ, Bohuslava; LÁSKOVÁ, Andrea; PTÁČEK, Ladislav, 2010. *Internet jako cesta pomoci: internetové poradenství pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 197 s. ISBN 978-80-7419-034-6.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

ECKERTO VÁ, Lenka a DOČEKAL, Daniel, 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.

HULANOVÁ, Lenka, 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Vyd. 1. Praha: Triton, 217 s. ISBN 978-80-7387-545-9.

KALINA, Kamil, 2003. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup 1*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády České republiky. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.

- KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogická dimenze volného času*. Brno: Paido, 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2010. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 34 s. ISBN 978-80-254-7866-0.
- KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra, 2001. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 199 s. ISBN 80-731-5004-2.
- KULHÁNKOVÁ, Hana a ČAMEK, Jakub, 2010. *Fenomén Facebook*. Vyd. 1. Kladno, ISBN 978-80-904764-0-0.
- MACEK, Petr, 1999. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 208 s. ISBN 80-7178-348-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MUSIL, Josef, 2003. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 261 s. ISBN 80-7220-157-3.
- NEŠPOR, Karel, 2011. *Jak přežít počítač*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 128 s. ISBN 978-80-7402-069-8.
- NEŠPOR, Karel, 2007. *Návykové chování a závislost*. 3. dopl. a opr. vyd. Praha: Portál, 176 s. ISBN 978-80-7367-267-6.
- NEŠPOR, Karel a DVOŘÁK, Václav, 1998. *Prevence trestné činnosti související s nývykovými látkami*. Vyd. 1. Praha: Armex, 98 s. ISBN 80-902283-9-9.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

POKORNÝ, Vratislav; TELCOVÁ, Jana; TOMKO, Anton, 2002. *Patologické závislosti*. Vyd. 2. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 194 s. ISBN 80-86568-02-4.

PROCHÁZKA, David, 2010. *První kroky s internetem*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada, 108 s. ISBN 978-80-247-3255-8.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří, 2003. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál, 274 s. ISBN 80-7178-772-8.

ŠMAHEL, David, 2003. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: TRITON, 158 s. ISBN 80-7254-360-1.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. A přeprac. Praha: Karolinum, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1., Praha: Portál, 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŽAŇSKÝ, Mojmír, 2001. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vydání, Brno: Print- Typia, spol. s.r.o., 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan, 1998. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 384 s. ISBN 80-7178-269-6.

Internetové zdroje

EBIZMBA, 2015. Top 15 Most Popular Social Networking Sites. In: *ebizmba.com* [online]. [cit. 19. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ebizmba.com/articles/social-networking-websites>

FACEBOOK, 2015. Prohlášení o právech a povinnostech. In: *facebook.com* [online]. [cit. 22. 2. 2015]. Dostupné z: <https://cs-cz.facebook.com/legal/terms>

BOYD, Danah M., ELLISON, Nicole B., 2007, 13(1), article 11, str. 210 – 230. *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*. [cit. 19. 2. 2015] Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x/full>

LINKEDIN, 2015. Informace o LinkedIn. In: *linkedin.com* [online]. [cit. 19. 2. 2015]. Dostupné z: https://www.linkedin.com/about-us?trk=hb_ft_about

MIHL, Petr, 2014. Co přináší nové Podmínky užívání Facebooku aneb „Vaše data jsou moje data“. In: *m-journal.cz* [online]. [cit. 22. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.m-journal.cz/cs/aktuality/co-prinasi-nove-podminky-uzivani-facebooku-aneb---vase-data-jsou-moje-data-_s288x10995.html

MINAŘÍKOVÁ, Markéta, 2012. Netholismus: Závislost na internetu. In: *kafe.cz* [online]. [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.kafe.cz/sex-a-vztahy/netholismus-zavislost-na-internetu-728.aspx#.VPLdX_mG-e4

MLČOCH, Zbyněk, 2009. Jak poznat závislost na počítači, internetu, počítačových hrách – příznaky, projevy. In: *zbynekmlchoch* [online]. [cit. 28. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlchoch.cz/informace/texty/pocitace-internet/jak-poznat-zavislost-na-pocitaci-internetu-pocitacovych-hrach-priznaky-projevy>

MLČOCH, Zbyněk, 2009. Prevence závislosti na počítači, počítačových hrách a internetu – jak na to? In: *zbynekmlchoch* [online]. [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlchoch.cz/informace/vztahy/vychova-deti/prevence-zavislosti-na-pocitaci-pocitacovych-hrach-a-internetu-jak-na-to>

E-BEZPEČÍ, 2013. Co je vlastně sexting? In: *e-bezpeci* [online]. [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.sexting.cz/>

E-BEZPEČÍ, 2013. Naše projekty. In: *e-bezpeci* [online]. [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://vzdelavani.e-bezpeci.cz/?akce=projekty>

E-BEZPEČÍ, 2013. Nabídka vzdělávacích akcí. In: *e-bezpeci* [online]. [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://vzdelavani.e-bezpeci.cz/?akce=edukace>

KULHÁNEK, Jan, 2011 – 2014. Netholismus – závislost na internetu. In: *psychoterapie-andel.cz* [online]. [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.psychoterapie-andel.cz/netholismus-zavislost-na-internetu/>

PORADNA ADIKTOLOGIE, 2010. Jak závislost na internetu vypadá? In: *poradna.adiktologie* [online]. [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: <http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/jak-zavislost-na-internetu-vypada/>

PORADNA ADIKTOLOGIE, 2010. Proč se lidé stávají na užívání internetu závislí? In: *poradna.adiktologie* [online]. [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: <http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/proc-se-lide-stavaji-na-uzivani-internetu-zavisli/>

PRVOK.UPOL, 2014. O centru. In: *prvok.upol.cz* [online]. [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.prvok.upol.cz/index.php/cz/o-centru/centrum-prvok>

RŮŽIČKA, Petr, 2001. Závislost na počítačích očima odborníka. In: *bonusweb.idnes.cz* [online]. [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: http://bonusweb.idnes.cz/zavislost-na-pocitacich-ocima-odbornika-fdc-/Magazin.aspx?c=A010228_intpsycholog_bw

SEZNAM SE BEZPEČNĚ, 2013. O projektu In: *seznamsebezpecne* [online]. [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.seznamsebezpecne.cz/o-projektu>

ŠEBEŠ, Marek. Děti a mládež v kyberprostoru. In: *mediapodlupou.cz* [online]. [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.mediapodlupou.cz/lekce/deti-a-mladez-v-kyberprostoru>

ŠUSTKOVÁ-FIŠEROVÁ, Magdalena. Prevence drogových závislostí. In: *zdravi.e15.cz* [online]. [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina-priloha/prevence-drogovych-zavislosti-163718>

TRAPKOVÁ, Ludmila, 2014. Rodina – základ státu. In: *kdejsitato.cz* [online]. [cit. 16. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>

TUMBLR, Tumblr is so easy to use that's hard to explain. In: *tumblr.com* [online]. [cit. 19. 2. 2015]. Dostupné z: <https://www.tumblr.com/>

VODÁKOVÁ, Žaneta a VAŠÍČKOVÁ, Petra, 2010. Rodina a její význam v současné době. In: *rodinne-vztahy.blog.cz* [online]. [cit. 16. 11. 2014]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/rubrika/rodina>

Přílohy

Příloha č. 1 **Dotazník**

Ahoj,

ráda bych Tě poprosila o vyplnění dotazníku, který slouží ke splnění mé praktické části bakalářské práce o virtuálních závislostech u dětí a mládeže na Univerzitě Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, obor Sociální pedagogika.

Dotazník se týká moderních závislostí a jejich souvislostí mezi rodinou a volným časem dětí a mládeže v dnešní době.

Vyplnění dotazníku Ti zabere přibližně 15 minut a je zcela anonymní.

Tento dotazník je určen pro osoby do věku 30 let.

V případě zájmu o výsledky tohoto výzkumu mě neváhej kontaktovat na e-mailu barca.beckova@gmail.com.

Děkuji Ti za tvůj čas.

Barbora Bečková

ZÁKLADNÍ INFORMACE

1. Jsi:

- Žena
- Muž

2. Tvůj věk .....

Dotazník je pouze pro osoby do věku 30 let. Děkuji za pochopení.

3. Jsi:

- žák/kyně (základní škola)
- student/ka (střední škola, vysoká škola)
- zaměstnaný/á
- OSVČ
- nezaměstnaný/á
- invalidní důchodce/kyně

4. Jaká je velikost obce, kde žiješ?

- do 2 000 obyvatel
- 2 000 – 5 000 obyvatel
- 5 000 – 15 000 obyvatel
- 15 000 – 60 000 obyvatel
- 60 000 – 150 000 obyvatel
- nad 150 000 obyvatel

INTERNET

5. Používáš internet?

- Ano
- Ne

6. Jak dlouho jsi průměrně denně na internetu aktivní?

Tzn. komunikuješ s lidmi přes internet, pišeš maily, surfuješ, vzděláváš se apod.

- méně než 3 hodiny
- 3 – 8 hodin
- 9 – 13 hodin
- 14 – 19 hodin
- 19 – 24 hodin

7. Představíš si něco pod pojmem virtuální/ moderní závislost? Popiš svoji představu. Jak se podle tebe tato závislost projevuje?

SOCIÁLNÍ SÍŤE

8. Na jakých sociálních sítích jsi zaregistrován/a?

Např.: Facebook, Twitter, Instagram, Ask.fm, Tumblr, Google+, Myspace, LinkedIn, Lidé.cz, Spolužáci.cz, Líbímseti.cz, Moovy.cz, Csfid.cz, FDb.cz atd.

FACEBOOK

9. Jsi zaregistrován/a na Facebooku?

- Ano
- Ne (v případě této možnosti pokračuj prosím od kapitoly *Volný čas a rodina, ot. č. 18*)

10. K čemu Facebook využíváš?

Více možných odpovědí

- komunikace s přáteli přes chat
- videohovory
- sdílení fotografií, videí, hudby apod.
- vytváření událostí
- psaní statusů
- hraní her
- členství ve skupinách
- k organizačním záležitostem (do školy, práce, apod.)
- jiné:

11. Kolik hodin denně trávíš aktivně na Facebooku?

- méně než 3 hodiny
- 3 – 6 hodin
- 7 – 10 hodin
- 11 – 14 hodin
- 15 – 18 hodin
- více než 18 hodin

12. Změnila se Ti po založení Facebooku náplň volného času?

- Ano, svůj volný čas více trávím na Facebooku
- Ano, našel/a jsem díky Facebooku nové možnosti jak volný čas využít (nabídky událostí apod.)
- Ne, svůj volný čas stále trávím mimo Facebook

13. Myslíš si, že Ti může přílišné trávení volného času na Facebooku změnit život?

- Ano
- Ne

14. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, prosím napiš jak:

15. Když máš chvíli volného času, připojíš se na Facebook?

- Ano
- Ne
- Občas

16. Víš, že na Facebooku existuje určitá ochrana tvých osobních údajů?

- Ano a tyto možnosti využívám
- Ano, ale těchto možností nevyžívám
- Ne, nikdy jsem o nich neslyšel/a

17. Kontrolují Tě rodiče, jaký obsah přidáváš na Facebook?

- Ano
- Ne

VOLNÝ ČAS A RODINA

18. Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas?

19. Tvá rodina je:

- Úplná (žiji s oběma rodiči)
- Neúplná (žiji pouze s jedním z rodičů)
- Jiná .....

20. Jak trávíte nejčastěji volný čas v rámci rodiny?

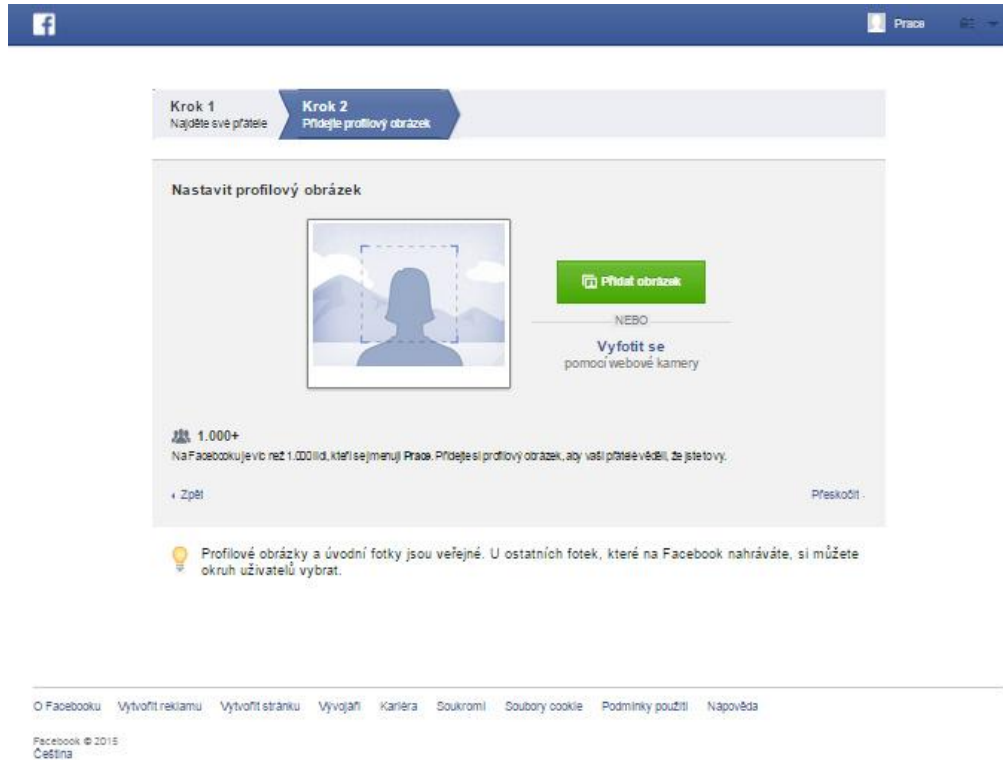
Registrační formulář pro vytvoření profilu uživatele

The screenshot shows the Facebook registration page. At the top, there is a navigation bar with the Facebook logo and a login section. The main content area is titled "Zaregistrovat se" (Sign up) and includes a sub-header "Facebook byl, je a bude zdarma." (Facebook was, is and will be free). The form contains several input fields: "Jméno" (Name) and "Příjmení" (Surname), "E-mail nebo číslo mobilního telefonu" (Email or mobile phone number), "Zadejte e-mail nebo číslo mobilu znovu" (Re-enter email or mobile number), "Nové heslo" (New password), and "Datum narození" (Date of birth) with dropdown menus for day, month, and year. There are also radio buttons for "Žena" (Female) and "Muž" (Male). A green "Zaregistrovat se" button is at the bottom. Below the form, there are links for "Vytvořit stránku pro celebrity, skupinu nebo společnost." (Create a page for a celebrity, group or business) and a footer with language options and navigation links.

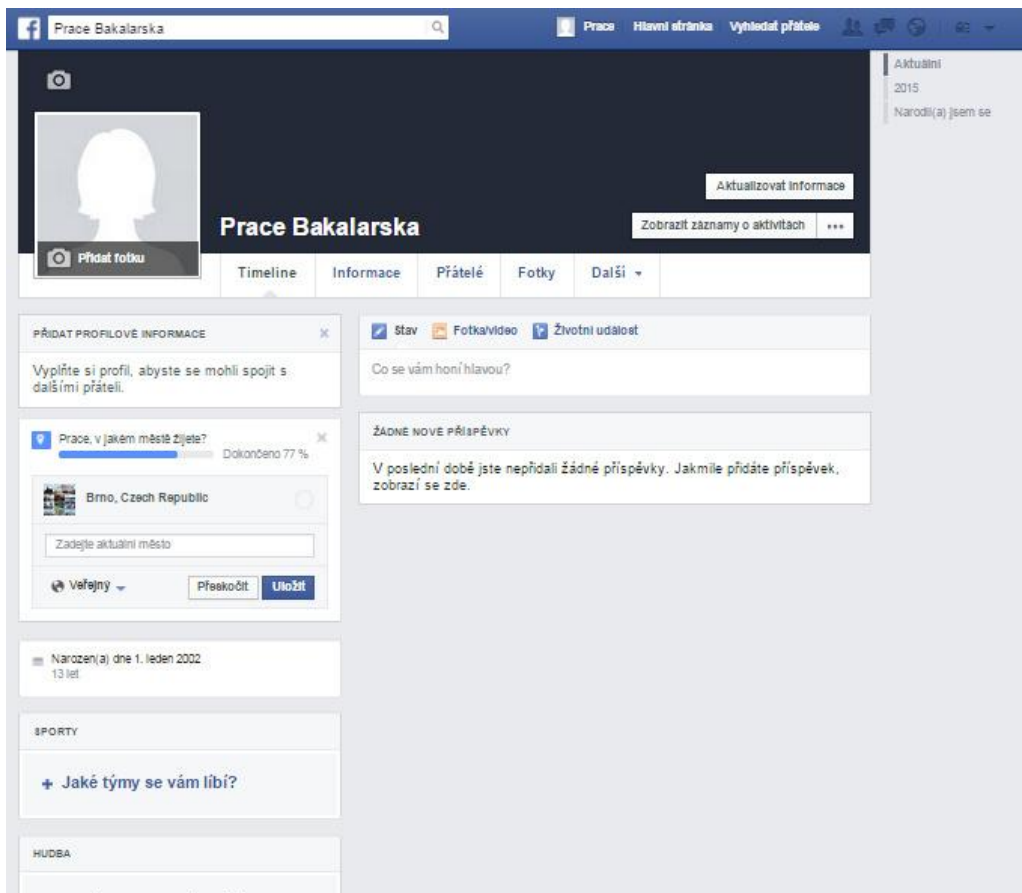
Krok 1 – nalezení přátel

The screenshot shows the "Krok 1 – Najděte své přátele" (Step 1 – Find your friends) section of the Facebook registration process. It features a progress bar at the top with "Krok 1" highlighted. The main content area is titled "Jsou již vaši přátelé na Facebooku?" (Are your friends already on Facebook?). Below this, there is a section for "Gmail" with input fields for "Váš e-mail" (Your email) and "Heslo k e-mailu" (Email password), and a "Vyhledat přátele" (Find friends) button. There are also links for "Seznam", "Skype", and "Jiná e-mailová služba" (Other email service), each with a "Vyhledat přátele" button. A "Přeskočit tento krok" (Skip this step) link is at the bottom right. A lightbulb icon and text at the bottom explain that Facebook will use contact lists to help find friends. The footer contains navigation links and copyright information.

Krok 2 – přidání profilové fotografie

Profil uživatele, tzv. Zeď uživatele

Příspěvky ostatních uživatelů, tzv. Timeline

The image shows a screenshot of a Facebook profile page for a user named "Práce Bakalarska". The page is in the "Timeline" view, but it displays "Žádné příspěvky k zobrazení" (No posts to display). The interface includes a search bar at the top, a navigation menu on the left with options like "Vítejte", "Vybrané příspěvky", "Zprávy", "Události", and "Vyhledat přátele", and a right sidebar with "NAVRHOVANÉ STRÁNKY" (Suggested Pages) and "DOPORUČENÉ SKUPINY" (Recommended Groups). The suggested pages include "Přiznání šrotkovy", "ZŠ Laštůvkova", "Buzzculture.", "ágnée zmrzka", and "Brménská muzejní noc". The suggested group is "HC Kometa Brno". At the bottom, there are links for "Čeština", "Soukromí", "Podmínky použití", "Soubory cookie", and "Další", along with the copyright notice "Facebook © 2015".